

SLOVAN

MESEČNIK
ZA KNJIŽEVNOST
UMETNOST IN
PROSVETO

VSEBINA.

Anton Aškerc: Egiptovske arabeske	161	Književnost:
Zofka Kveder-Jelovškova: Miriam in Nafis	163	„Slovenska Matica“. — William Shakespeare: Beneški trgovec. — Spomini dr. Josipa Vošnjaka. — Šašel Ivan: Bisernice. — Wagner O.: Anton Aškerc. — Domači zdravnik. — Mala biblioteka. — Dr. Josip Stolba. — Ukrajinsko slovstvo na Ruskem l. 1905. — Prevodi iz slovanskih literatur. — Eliza Orzeszkova. — Ukrainische Rundschau.
Dr. Walter Šmid: Kranjska narodna umetnost na dunajski razstavi.	168	Gledališče in glasba:
Ivan Lah: Iz časov romantike.	174	Moskovsko umetniško gledališče. —
Ing. chem. Jakob Turk: Naš vsakdanji kruh	178	Umetnost:
I. E. Rubin: Njiva	181	Slovenski umetniki v Londonu. — Ivaz Zajec. — II. jugoslovanska umetniška razstava v Sofiji. — Bolgarsko umetniško društvo „Sočasna umetnost“.
Fran Milčinski: Macarol	186	Naše slike:
Listek	189	Anton Aškerc. — Smitzberger J.: Gostje s planine. — E. Arndt-Čeplin: Turška kula. — Zamorka. — Kranjske avbe. — Kranjske zavijače in pas. — Kranjske peči. — Srajčnik. — Mali kruhki. — Zaobljubljena podoba. — Majolike. — Kmetška soba v Strahlovem gradu. — L. Arndt-Čeplin: Z mohamedanskega pokopališča. — Koča na Okrešlju.

Ant. Aitery

Handwritten signature or mark.

E. ARNDT-ČEPLIN:
TURŠKA KULA.

EGIPTOVSKÉ ARABESKE.

Spesnil Anton Aškerc.

6. GIZEJSKA SFINGA.

Gize.

Jaz gledam solnce, ki poljublja z žarki
gorečimi kamniti moj obraz;
jaz gledam zlate zvezde v jasni noči,
nebeškega azurja gledam kras.

Puščave mrtve gledam veličanstvo,
svečano nje tihoto in pokoj;
oblake peska žolte, ki jih goni
vihar saharski, gledam nad seboj.

Jaz gledam Nila svetega valove,
ki mimo se svetlikajo šumeč,
po domovini moji izobilje
in blagoslov na vse strani deleč.

Jaz gledam polje ravno, plodovito,
cvetoči vrt, zeleni palmov gaj;
jaz gledam mesta in felláhov sela —
ves svoj egiptovski veliki raj.

Jaz gledam tisočletja, ki minula
mi pred obličjem so ko kratek dan;
jaz gledam, kak vali se mimo mene
čas v večnosti brezdanji ocean . . .

Jaz gledam slavne svoje stare kralje.
Ko živi mi stojijo pred očmi . . .
Jaz gledam žrece, ki na žrtvenike
bogovom v čast polagajo darí.

Jaz gledam, kak armade tisočglave
sovražne zbirajo se pred menoj . . .
Jaz gledam ljuto borbo za svobodo,
krvavi in poslednji gledam boj.

Jaz gledam, kak oskrunjajo barbari
svetišča stara naša kroginkrog . . .
Pozabljena sta Izis in Oziris . . .
In na oltarjih nov se moli bog . . .

Jaz gledam mir in boj, spremembo večno.
Jaz gledam temno noč in svetli dan . . .
Svetá uganko gledam tajnovito —
razrešiti jo trudim se zaman.

Jaz gledam z mirnimi očmi življenje,
jaz gledam smrt — in hladno svet motrim.
Sedim v puščavi, premišljujem, sanjam . .
Ko modrijan smehljam se in — molčim

7. V KAVARNI „PRI ARABSKEM KONJU“.

Arabska parabola.

Kavo pije stari Osman Ali,
kavo pije, dolgi čibuk puši,
pred kavarnoj „pri arabskem konju“.
Mrak je padel na Kairo pestro,
ulica je hrupna zažarela
v belih lučih na visokih drogih.
Puši starec čibuk svoj dišeči,
dim ovija se mu v kolobarjih
sivih okrog lepe bele brade.

„Mir s teboj, moj ljubi Osman Ali!“
mladi znanec Tevfik sede k njemu.
„Allah s tabo!“ reče Osman Ali
in dotakne se z dlanjó široko
čela, ust in prsij svojih rekši:
„Dolgo nisem te že videl, Tevfik,
dolgo! Kakšno tvoje je še zdravje?“

„Zdrav sem kakor vitka palma v polju.
Toda nekaj mi leži na srcu.
Modrijan si, znan po našem mestu.
Čisla tvoja se beseda tehtna.
Pa povej mi in svetuj mi, starec,
kaj storim naj s svojimi sovragi?
Vsak dan skoro več jih štejem ljutih!“

V tla je gledal stari Osman Ali,
krepko vlekel iz cevi je dolge
dim dišeči pa molče poslušal,
kar mu tožil je prijatelj mladi.
Jantar žolti svoj iz ust potegne,
pljune v stran pa reče mu smehlaje:

„Kaj pomeni, če imaš sovrage?
To pomeni, da si jim na poti!
A če si na poti jim, si nekaj!
In čimbolj se večja broj sovragov,
večji si in si močnejši, kajpak!
Tolik si, da jeden sam sovražnik
ni ti kos, pa se še več jih zbira,
ki bi radi te na tla podrli . . .
Kjer ni nič, tam tudi ni nasprotstva.
Kdor ni nič, na poti ni nikomur!
Zadovoljen si, kar sem ti rekel?“

„Zadovoljen! Hvala lepa, starček!“
In sedela sta še dolgo skupaj,
do noči sta pozne govorila,
pila kavo in tabak kadila
pred kavarnoj „pri arabskem konju“.

MIRIAM IN NAFIS.

Spisala Zofka Kveder-Jelovškova.

V mesecu elulu je bilo, na dan, ko se obhaja spomin razdejanja Jeruzalema. Takrat se spominjajo židje svojih mrtvih in romajo na njihove grobove.

Že par dni je deževalo. Kakor da bi se imela potopiti vsa Galicija v dežnici in blatu. V obupni puščobi se je raztezal kraj, umazan in žalosten, kamorkoli je doseglo oko.

Težko je šla Miriam po blatni cesti. Njen petletni sin, Nafis je stopal poleg nje in njegov obrazek je bil bled od napora. Že dve uri sta hodila in še nista bila na mestu. In vendar je bilo samo eno uro daleč od pošte do majhne vasi, ki je bila njun cilj. Včeraj zvečer sta se odpeljala iz Krakova. Vlak je bil prenapolnjen in kupeji so smrdeli po ubogih, premočenih ljudeh. Potem sta se vozila od treh zjutraj s pošto štiri ure daleč. Dež je ropotal na streho in trkal na okna, žolta, mrtvaška svetloba je ležala nad krajem. Mrzlo je bilo in spati nista mogla. Miriam je držala Nafisa v naročju in je jokala. Vso pot so strmele njegove črne oči kvišku k njej.

Kakor sužnja je robotala dve leti, da si je prislužila denar za to pot.

Ko sta prišla ob sedmih zjutraj na zadnjo poštno postajo, sta bila oba trudna in bolna. Snedla sta nekaj kruha in popila malo mleka.

Deževalo je, deževalo neprenehoma. Ko sta stopila potem ven na cesto, sta bila premočena skoraj v hipu do kože.

„Ubogi Nafis, jaz te bom nesla“, je rekla Miriam in je hotela vzeti dečka na roko ali ta je odmajal z glavo in šel sam dalje. Slab nasmeh se je zazibal za kratko sekundo okrog njegovih bledih ustnic.

Nafis je bil gluhonem.

Tako sta šla molče dalje in Miriam je mislila na tiste čase pred štirimi leti. Takrat je bila doma v tem kraju. Njen mož je še živel in čeprav je bil le ubog žid-cunjar, je bilo vendar lepo živeti z njim. Dober je bil z njo. O, ljubil jo je zelo!

„Miriam, tako si lepa, kakor roža Saronska, ki jo je ljubil Salomon. Črna si ali lepša si od vseh hčera Judejskih. Jaz te ljubim!“ tako ji je govoril včasih.

In ona se je nasmehnila in je dejala: „O, tudi ti si lep, lepši od sinov kraljevih! In jaz te ljubim, Aron!“

O, spominjala se je še živo na njegov obraz. Bleda je bila njegova koža in fina, oči dobre in tople, lasje mehkejši od svile. Njegova brada je bila mlada in njegove ustnice rdeče in polne ljubezni, kakor je satovje polno medu. Tudi njegove roke so bile lepe in bele in škoda jih je bilo, da so se morale mešati v umazanih cunjah.

Potem je Aron nekega dne obolev in umrl. Šele dve leti je bila z njim in Nafis je bil star šele enajst mesecev. Odpovedali so ji izbo in klet, kjer je živela z možem, in židje po okolici so nabrali za njo nekaj denarja in so jo poslali v mesto s sinom. Aron jo je bil pripeljal iz mesta, naj gre zopet tja. Nikjer na zemlji ni imela svojega človeka, niti očeta, niti matere, niti brata, niti sestre. Zakaj uboštvo, iz katerega se je rodila, je huda bolezen in več ljudi pomori, kakor najbesnejša kuga.

V mestu je šla v tovarno. Oh, ali slabo se plača v predmestnih tovarnah krakovskih! Dosti beračev je v Galiciji in za en krajcar zaslužka se koljejo, kakor lačni psi za oglodano kost.

Miriam je stanovala v veliki sobi pri stari židovski dvojici. Najela si je kot pri prvih vratih, zakaj soba je bila velika in v vsakem kotu je stanovala druga družina. Tla so bila razdeljena s kredo v štiri enake dele in ni se smelo postavljati svojih stvari čez mejo na prostor svojega soseda. Samo otroci so lezli sem in tja, ker od njih se ni moglo zahtevati, da bi spoznali mejo in jo spoštovali. Mnogo krika je bilo in prepira zaradi tega, ker ubožcu je kreg bližji od smeha in če enega žró skrbi cele dneve in noči, oh, potem bi grizel okrog sebe s hudobnimi, strupenimi besedami, da bi nikomur ne bilo boljše v duši, kakor njemu.

Miriam je delala v tovarni ves dan in samo zvečer se je igrala z Nafisom, ako ni prej zaspal. Zdel se ji je lep, kakor carjevo dete in ljubila ga je z veliko, silno ljubeznijo. Umivala ga je vsak večer in šivala je cele noči, da bi ne plezal raztrgan okrog, kakor drugi židovski otroci.

Stara Sara — v njenem kotu je bila Miriam v podnajemu, — ji je rekla včasih: „Zakaj se

ZAMORKA.

toliko trudiš ž njim, Miriam! Nafis ne bo grof, ne boj se!"

"Ali on je moj sin, Sara! Edinec! Aron mi ga je pustil tu, da doživi moje srce veselje nad njim."

Vzela je dečka v roke, poljubovala ga je nešteto krat in govorila smeje: "Če bi mogla delati tvoja mati Miriam še bolj, bi ti bilo dobro, Nafis. Nobene minute ne bi spala, nobene minute ne bi počivala, da bi ti bilo lepo, Nafis!" In poljubovala je otroka, dokler ni zaspal utrujen od njenih poljubov.

Neki večer je rekla Sara: "Ne prestraši se, Miriam! Zdi se mi, da ne doživiš veselja na svojem sinu. Nafis je gluhonem."

V grozi je poslušala Miriam.

"Molči, Sara, ne kliči nesreče! Saj ni res!"

In padla je na tla in je jokala od strahu. Potem je vzdignila Nafisa v naročje in je začela govoriti ž njim. Ali dete ni slišalo in ni govorilo . . .

"Premlad je, Sara", je rekla Miriam, da bi se potolažila. "Saj še ni dve leti star, ne more že govoriti!"

Od tedaj je jokala Miriam neprestano; molila je, kakor še ni molila nikdar, ali deček je ostal gluhi in nem.

Ni mogla verjeti. Čez pol leta je vzela otroka k zdravniku. Ali tudi ta ji ni dal upanja: "Gluhonem je, pomoči ni!"

Takrat je vedela Miriam: Da, ni pomoči, ni tolažbe! Ni bilo človeka, ki bi ji pomagal!

Tisto noč je sedela na svojem ležišču, na stari raztrgani in umazani slamnici, ki je ležala na tleh. Sina je držala na kolenih. Zunaj je svetil mesec. Vso noč je gledala v blede, ljubeznivi obrazek sina. In tako popolno lep se ji je zdel otrok v naročju, da ni moglo verjeti njeno srce, da ima na sebi napako.

Te čudovite, mehke, sladke ustnice naj ne govore nikdar?! Ta usta, tako lepa, kakor vzevala roža naj molče na veke?! — Ta mala ušesa, kakor iz slonovine umetno izrezljana, naj ostanejo gluha?!

"O, Nafis, kakšen greh je storila tvoja mati, da je prišla taka kazen nate?! O, Nafis, edina cvetlica mojega srca, kaj sem storila, da trpiš?!"

Neme solze so ji polzele po bledih, upadlih licih in zdela se je sama sebi polna krivde, deležna strašnega zločina. "Reci, Nafis, ali sem ti jaz, tvoja mati, ukrala govor iz duše?! Sem te premalo ljubila?! Sem bila premalo hvaležna Jehovu, da mi je dal tebe?!"

Tako je šepetala in zobje so ji šklepetali od groze in obupa.

Ni vedela, kdaj je zaspala, vzklonjena tako nad otrokom. Sanjalo se ji je od moža.

Sedel je na zeleni trati in se je smejal, ko je bežala k njemu z Nafisom v naročju in jokala.

„Pridi k meni, Miriam, prididi k meni, jaz te potolažim!“ tako je klical in je razprostrl roke proti njej in Nafisu.

Takrat so jo prebudili. Zakaj danilo se je in čas je bil iti v tovarno na delo.

Od tistega časa je bila potolažena.

Spomnila se je, da hodijo pravoverniki v mesecu elulu, na dan, ko se obhaja spomin razdejanja jeruzalemskega mesta, na grobove svojih mrtvih in jih prosijo za dobrote. Mogočni so mrtvi tisti dan, in Jehova usliši vse, za kar ga prosijo.

Miriam pojde na Aronov grob in bo molila tam in potem bo Nafis govoril in slišal.

Ali ono majhno, židovsko pokopališče, kjer je bil Aron pokopan, je bilo daleč in dosti denarja je potrebno za pot. Miriam bi potrebovala zase in za Nafisa čez dvajset goldinarjev tja in nazaj.

Miriam je začela varčevati in varčevala je dve leti. Kajti beda in pomanjkanje sta požrešni in težko jima otmeš vinar. Miriam je jokala, kadarkoli si je morala kupiti kruha, in kadarkoli se je najedla do siteda, je prosila Nafisa: „Odpusti mi, sin! Dnevi teko in moj glad stoji pred tvojo rešitvijo kakor požrešna zver. Ko bi ne morala toliko jesti, šla bi kmalu tja, ali tako morava čakati še eno leto! Odpusti mi, Nafis, edinec!“ Vrgla se je pred otroka na tla in mu je poljubovala noge.

Nafis jo je jako ljubil. Gladil je njen obraz in jo poljuboval na oči. Njegove ustnice so zatrepetale in zazdelo se je Miriam, kakor da ji je hotel reči: „Mati, zlata moja mati, jaz te ljubim!“ Ali le hripav, lajajoč glas se je iztrgal iz njegovih ozkih prsi.

— — — — —
Že dve uri sta hodila po pusti, lužasti cesti. Obleka se jima je prijemala udov in čeprav je bil dež skoraj gorak, sta trepetala od zime.

Židovsko pokopališče je ležalo pred vasjo na samotnem holmu. Nekaj starih spomenikov je stalo med grmičevjem, ki je bilo zdaj golo, brez listja in cvetov.

Težko sta stopala mati in sin kvišku. Vsa sta bila pokrita z blatom, bedna in umazana. Globoko so se udirale noge v mehko blato, še

celo dež je bil žolt in kakor umazan, kakor voda kaluž, ki so pokrivalo cesto in polja.

Pred vhodom sta obstala. Miriam je pritisnila Nafisa nase in je zajokala. Njeno srce je začelo močno biti od straha in bojazni. Kakor da ima stopiti prihodnji trenutek pred obličje strašnega Boga, tako plaha je bila. Tu je bil Bog vsega človeštva, Bog zemlje in zvezd in vseh svetov in strašen je bil v svoji mogočnosti.

„Nafis, bojim se“, je rekla in kolena so se ji zašibila.

Dež je padal na zemljo, močnejše, kakor poprej, vse se je topilo v žolti, umazani vodi.

Kako je sanjala Miriam? — Aron je sedel na zeleni trati in jo je klical: „Pridi k meni, Miriam, da te potolažim!“ — Ali zdaj ni bilo nikjer zelene trate, vse, karkoli so ugledale oči, je bilo žolto in umazano.

Majhno židovsko pokopališče je bilo prazno.

Miriam se je prestrašila. Strašno je, da je pokopališče prazno danes ta dan, ko se roma na grobove in prosi mrtve pomoči. Sama bo morala stopiti Miriam pred strašno obličje silnega Boga.

Trepetajoč je šla h grobovom.

„Nafis je nem in gluh!“ je zaklicala glasno, da bi jo slišali vsi mrtvi.

Hotela je iti na Aronov grob, ali zdelo se ji je boljše, ako pokliče tudi druge mrtve na pomoč.

Tam je stal sredi pokopališča star spomenik rabina Lewyja. Svet mož je bil to in pred mnogo stoletji so ga ubili, ker ni hotel izdati vere svojih očetov.

Tja je šla Miriam in se je vrgla na zemljo. In zaklicala je v grob:

„Čuj, rabin Lewy, moj sin Nafis je nem in gluh! Naj govori in sliši! Miriam je, ki te prosi za to, Miriam, udova Aronova! Več je Nafis njeni duši, kakor je kri njenemu srcu, več kakor je svetloba njenim očem, več kakor je zrak njenim prsim. Veliki rabin, ozdravi Nafisa!“

Jokala je in njene solze so se zmešale s prstjo grobov.

In še pol ležeč je zgrabila Nafisa za rame in je rekla: „Reci mi, Nafis, mati! Reci mati!“

In tako ga je ljubila v tem trenutku, da so bile njene oči strašne od ljubezni.

Zatrepetal je otrok po vsem telesu ali njegove ustnice so ostale neme.

Zopet se je vrgla Miriam na grob velikega rabina: „Vzemi nesrečo od mojega sina in njegovo trpljenje naj pride name! Naj bom jaz prokleta mesto njega!“

Vroče so kapale njene solze na mrzlo zemljo.

Vzdignila se je in zasiknila je Nafisu v usta, da ga je dušil njen vroči dih: „Sliši me, Nafis! Reci mi mati!“

In njene oči so bile še strašnejše od blazne ljubezni.

Tresel se je Nafis, kakor se trese listje v vetru, ali njegova usta so ostala mrtva.

In tretjič se je vrgla Miriam na zemljo. Strašne molitve so šle iz njenega izmučenega srca ali dež jih je udušil, kakor stokanje umirajočega psa, ki pogine na samoti.

Potem je šla Miriam na grob neke žene. Sefora Samson se je imenovala in bila je žena Stamana, bogatega žida, ki je storil mnogo dobrega bratom in tudi krščenim v svojem življenju. Ona je bila učena, znala je vse knjige prorokov, vse psalme, talmud in vse, kar ve rabin. In usmiljena je bila do ubožnih in preganjanih. Daleč v tuje zemlje je šel glas njene učenosti in svetosti in ko je umrla, so jo oblekli v moško obleko in jo pokopali, kakor pokopujejo rabine.

Šla je Miriam z Nafisom na njen grob, se je vrgla na zemljo in je začela tožiti na glas: „Ti, ki si bila žena in si rodila sine, usmili se me! Zakaj molči Nafis, moj sin, ko drugi otroci govore?! Zakaj ne more moj glas v njegovo srce, kakor prihaja drugim sinovom glas njihovih mater v srca?! O, usmili se! Vzel mi je Jehova Arona, mojega moža in tudi sina mi je vzel, da ga ne morem imeti, kakor imajo druge matere svoje otroke. Otroci drugih mater pojo in se smejejo in njihova srca so dobra in ljubeznipolna od vseh lepih besed, ki jih jim govore ljudje, samo Nafisova usta so mrtva in njegovo uho je zaklenjeno! Ako imam greh nad seboj, naj pride name in ne nanj!“

Tako je klicala glasno in je potegnila sina k sebi na zemljo in mu je ukazala: „Reci mi mati, Nafis! Reci — mati!“

In trikrat, je storila tako ali Nafis je molčal.

Tedaj je šla Miriam na grob svojega moža.

Divje se je vrgla na zemljo, pritisnila je obraz v blatne grude in je jokala v žalostnem obupu. Tako je bilo. Ves kraj, vsa gališka zemlja, vesoljni svet, kakor da bi ječal v strašni zapuščenosti. Zemlja je izginila, svetovje se je pogreznilo in samo Miriam in Nafis in zapuščeno židovsko pokopališče je bilo v vesoljstvu.

Miriam se je zvijala na grobu kakor pohen črv. Blato ji je sililo v oči, v nos in usta, prsti so se zarili v zemljo in zakričala je v grob:

„Aron, vzemi obup od mene, če ne umrjem! Nafis, tvoj in moj sin, je gluhi in nem! Zastonj hrepenim, da potolaži moje srce, kajti njegova usta so mrtva! Zastonj govorim k njemu, kajti moj glas ga ne doseže.“

Pritisnila je otroka nase in ga je zaklinjala: „Nafis, sliši! Nafis, govori! Nafis, reci mi mati!“

Njene oči so bile velike in vroče, strašne od ljubezni.

Otrokove ustnice so zatrepetale v grozi, ali ostale so neme.

Drugič se je vrgla Miriam na grob: „Aron, prebudi se! Jaz sem to, Miriam, tvoja žena! Najin sin, Nafis, je gluhi in nem in jaz hočem, da govori in sliši! Aron, ako si imel greh nad seboj, ko si umrl, naj pride nadme! Naj bom kaznovana jaz, ne Nafis! Slišiš, Aron, ozdravi svojega in mojega sina, zakaj vzrastel je iz tvojega semena in ljubiti ga moraš, kjerkoli si!“

Vzdignila je svoj z zemljo umazani obraz in je prosila sina: „Nafis, če me ljubiš, mi reci: mati! Moram slišati enkrat tvoj glas! Nafis, moj sin, ki sem te rodila v bolečinah, reci mi: mati!“

Otrok je molčal. Strahoma so gledale njegove oči in težke solze so kapale po bledih licih.

Takrat se je vrgla Miriam tretjič na grob svojega moža: „Prebudi se, Aron! Jaz, Miriam, tvoja žena te kliče! Najin sin Nafis ne govori in ne sliši! Aron, on mora govoriti, on mora slišati! Aron, zgani se, sliši me, pomagaj! Moraš pomagati, ako nečeš, da ne prekolnem tvojega prahu, iz katerega se je rodil! Oživi Nafisova usta, odkleni njegova ušesa! Aron, oče mojega sina, usmili se me!“

Pritisnila je svoje prsi in svoj obraz v mokro, blatno prst, kakor da se hoče dokopati do kosti, katere je klicala. Njeni zobje so se zagrizli v zemljo, njeni prsti so se do krvi odrli ob pesku in kamenju.

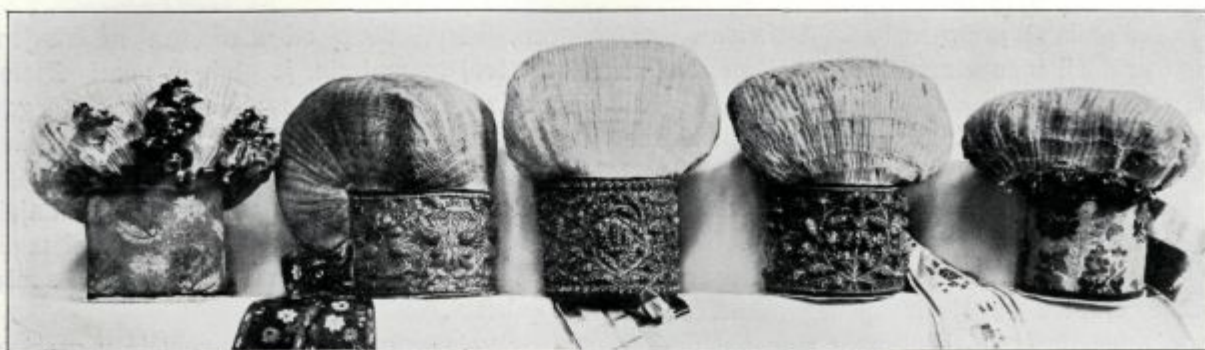
Potem je vstala, zgrabila sina za rame in ga držala daleč od sebe. Njene prsti so se zagreble v mehko meso otrokovo, njene oči so bile grozne od strašne, divje ljubezni.

„Nafis, edini sin mojega srca, reci mi mati! Nafis, jaz te ljubim, jaz te strašno ljubim! Reci mi: mati!“

Klicala je na ves glas, kolikor je mogla.

Nafis je zazdihnil, oči njegove so se utrmile in pal je vznaki na grobove, kakor slabotna, zlomljena cvetlica.

In neprestano je lilo izpod žoltega neba.

1 2 3 4 5

2, 3, 4. ZLATE AVBE IZ 2. POLOVICE 18. STOL. — 1, 5. POROČNE AVBE
Z BROKATNIM ROBOM IZ L. 1820—1830.

KRANJSKA NARODNA UMETNOST NA DUNAJSKI RAZSTAVI.

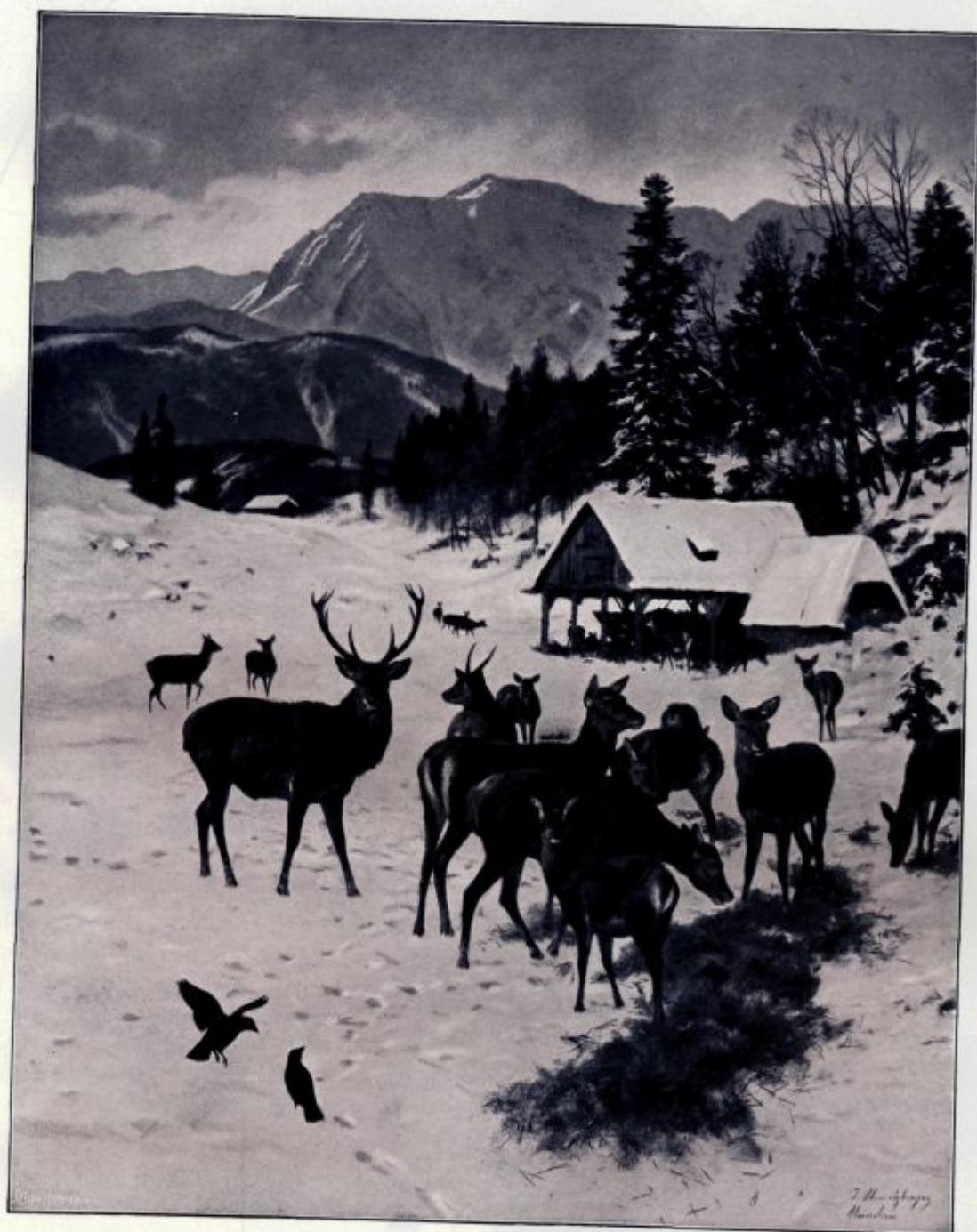
Dr. Walter Šmid.

Dolgo časa nameravana in pripravljana razstava narodne umetnosti in domače industrije, ki se je vršila na Dunaju od novembra 1905 do marca 1906, je imela dvojen namen. Hotela je predložiti obseg in zgodovinski razvoj obrtov, s katerimi se je pečalo priprosto ljudstvo v prejšnjih dobah. Vodstvo avstrijskega muzeja za umetnost in obrt na Dunaju, ki je v svojih prostorih v zvezi z muzejem za avstrijsko narodoznanstvo priredilo razstavo, je pa vrhutega imelo še praktično namero: določiti, katere obrti cveto še sedaj in kako bi se dale odmirajoče s primerno moderno preuredbo oživiti in izpopolniti, da postanejo kmetskemu prebivalstvu zlasti ob zimskem času nov vir dohodkov. To je bil prvotni in glavni namen razstavi, ki je pa v trenutku, ko si je stavila za svoj program izložiti tudi predmete že izumrlih obrti, prestopila na kulturnozgodovinsko polje in nehoti ustvarila razstavo, ki v pretežni množini razstavljenih predmetov kaže lice preteklosti.

Za etnografsko razstavo tudi ni nikjer ugodnejših tal, kakor ravno v Avstriji, kjer je namešano toliko narodov. V Avstriji se stika srednjeevropska z južnovzhodno kulturo, ki ima za podlago starobizantinsko. Stik kultur je predvsem jasen pri nas na Kranjskem, kjer od pamtiveka zadeva romanski vpliv od juga in nemški od severa na elemente vzhodne kulture, v koje področju žive Beli Kranjci.

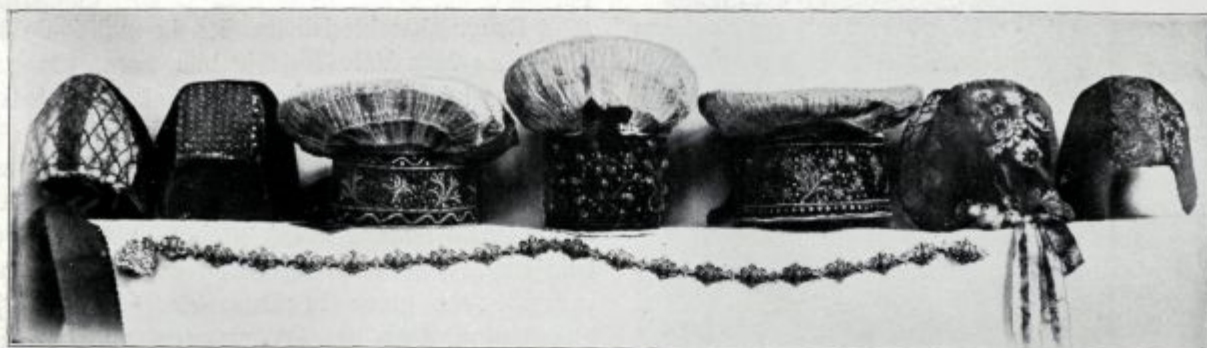
Retrospektivni značaj razstave je odločno izražen tudi v kranjskem oddelku, ki obsega, izvzemši malenkosti, le zgodovinske folklorske predmete, dočim so druge dežele, predvsem Češko, pa tudi Tirolsko, razstavile proizvode svoje še sedaj cvetoče in vzlic modernemu napredku in konkurenci krepko se razvijajoče narodne industrije in na očiten način pokazale, kako se da marsikaka stroka popularno modernizirati in oživiti. Češki odderek je bil sploh največji in je zavzemal skoraj polovico razstave; on je merilo za druge oddelke in nam nudi najgloblji vpogled v umetniško čuvstvovanje in snovanje narodove duše.

Razstava je bila razvrščena v vestibulu, na galeriji prvega nadstropja in je poleg tega zavzemala precejšnje število soban avstrijskega muzeja. V pritličju so bili napravljeni posebni oddelki, v katerih so delali razni obrtniki. V rumunski sobi, opravljeni v rumunskem slogu in okrašeni z rumunskimi kmetskimi posodami iz fajanse in na steklo slikanimi svetimi podobami, je brhka črnolasa Rumunka iz Bukovine v narodni noši tkala pisane preproge, poleg nje je prodajal zagorel Dalmatinec fino izvedene čipke in vezenine, med kojimi so bile one v punto tirato tehniki uprav divne krasote. Bradat Tirolec, zatopljen v svoje delo, je rezljal iz lesa Krišče in figure; šleski tkalci in gališki vrbarji so imeli razstavljeni svoje orodje in izdelke. V mali kolibici je kratko-

SCHMITZBERGER J.: GOSTJE S PLANINE.

1 2 3 4 5 6 7

1, 6. ZAVILJAČE IZ OKOLICE KRANJSKE GORE. — 2, 7. ČRNE, ZLATOVEZNE AVBE IZ
PODKORENSKE DOLINE. — 3, 4, 5. AVBE OKOLI L. 1880. — SPODAJ SKLEP.

časil škrjanček v kletki, stoječi poleg raznih rož na oknu, blede češko klekljarico, ki je pridno klekljala raznovrstne čipke.

Kranjski oddelek je bil uvrščen na galeriji za onim nemških alpskih dežel; obojestranski vpliv in prehod iz oblike v obliko je bil jasno izražen; le škoda, da je bila Istra, ki je bila v prejšnjih stoletjih administrativno zvezana s Kranjsko, dodeljena za gališkim in bukovinskim oddelkom Dalmaciji, da je bil študij italijanskega vpliva obtežen. Napaka je bila dalje, da so bili nekateri kranjski predmeti nameščeni v drugih prostorih; avbe so bile pomešane med one iz Heba in zahodne Češke in tudi figurina Ziljanke je bila v tuji okolici.

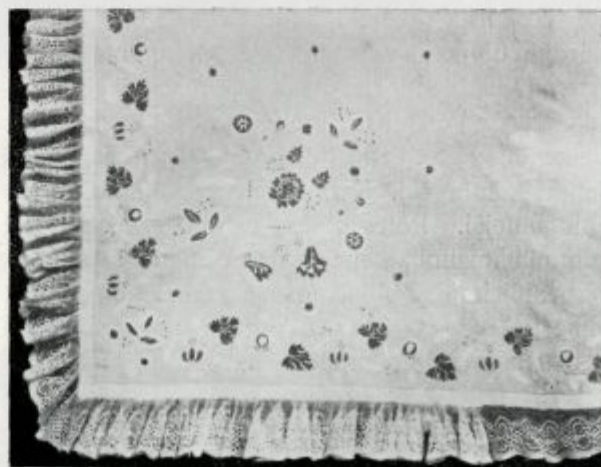
Na razstavi so bili zastopani po zbirkah sodni nadsvetnik K. vitez Strahl iz Stareloke, ki je iz svoje bogate zbirke poslal dragocene predmete, živinozdravnik N. Sadnikar, ki si je v Kamniku ustvaril lepo narodoznansko zbirko, deželni muzej Rudolfinum s krasnimi vezeninami in pisec teh vrst, ki je razstavil okoli 30 končnic kranjskih panjev. Predmete je zbral in za katalog napisal pregleden uvod, ki se je posebno oziral na sedaj še cvetoče obrte, ravnatelj Ivan Šubic.

II.

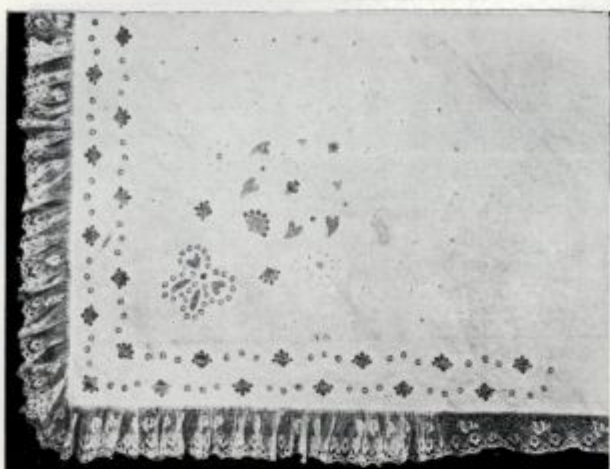
Začnimo z žensko nošo in ročnimi deli, ki zavzemajo največji del razstave! V njih je tudi najčisteje izražen človeštvu in posebno ženskemu spolu prirojeni umetniški čut, ki se javlja bolj ali manj krepko na najbolj priprostih predmetih. Tudi kmetska noša se menja tekom let, tudi ona ima svojo modo, včasih se razvija samostalno, pogosto sledi mestni modi in v nekaterih primerih lahko trdimo, da kmetska noša ni drugega kakor odložena in zastarela gosposka noša. Tudi kmetska

moda ima svoj empire in modo restavracije; ne drce je daljše, včasih tako kratko, da meri komaj par prstov, blago in njegova barva se menja tekom časa, le prerado naslanjajoč se na mestne vzorce. Le težko je včasih določiti, kdaj gine staro in se pričinja novo.

Med obleko in vezeninami blesti predvsem zlata avba. Kdaj se je začela moda avb, kdo ve? One niso nič specifično kranjskega, osnovna oblika se nahaja tudi pri drugih avstrijskih narodih, razlika je le lokalna. Najstarejše naše avbe so pač iz 16. stoletja, kakršne je nedavno tega dobil celjski muzej iz slučajno odprtih protestantskih grobov v Golčah pri Celju (Scharfenu). Ker nam je čas zidanja golške cerkve in nje uporabe znan, lahko datiramo celjske avbe v leta 1580—1590. Malo pokrivalo je v sredini vezeno z zlatimi nitkami, precejšen rob je ostal črn; najbolj sorodne so jim avbe, katere so nosila gorenjska dekleta podkorenske doline okoli Kranjske gore.

ROŽA IN VENČEK PEČE IZ ŠKOFJELOKE
(OKOLI L. 1850.)

ROŽA IN VENČEK PEČE IZ ŠKOFJELOKE
(OKOLI L. 1850).

Zlate avbe sledimo do srede 18. stoletja. Z njimi so se pokrivalo žene in dekleta ob nedeljah in praznikih, zlasti pa pri porokah; pri zadnjeimenovani priliki je bila njih noša v nekaterih krajih omejena; v poljanski dolini so jih nosile le nevesta, družica in teta. Kakor vsa druga ženska obleka imela je tudi avba svojo modo, ki je v okrasih sledila iz daljave izpremembam splošne mode in okusa. Široki rob avbe, zvan oblika („form“) avbe, vezen na posebni pripravi, je bil za časa cesarja Karla VI in cesarice Marije Terezije, ko je vladal bogati barok, obilno nakičen. Sukneno dno je bilo docela pokrito z zlatom, na njem je bil našit zlat, večkrat s srebrom in kamenčki premešan, bohotno plastičen okras v raznih motivih. Ornament je rezljan iz drevesne gobe in pokrit z zlatim vezenjem. Pri ljubljenu motivu je srce, okoli katerega se ovija ornament klasja (srčasta avba, avba s klasjem); klasje se večkrat pobaroči in razpase v podobo gosonice (gosenčasta oblika). Ko mine doba velike cesarice, premeni tudi avba svojo obliko. V lažjih oblikah, v katerih se na črnem žametnem dnu blešči zlat našiv, se razodeva duh rokoka in empira. Kot motiv služijo srce, tički, cvetke in vejice, lično stilizirane in razdeljene med zlatimi kolobarčki. Kras oblike postaja sploh individualnejši. Poleg zlata se rabi v večji meri srebro in raznobarna svila, ornamenti so nekako aplicirani, oblika postaja vedno bolj pisana, namesto črnega žameta prihaja v navado dno v svetlih, posebno modrih barvah, v prvi polovici 19. stoletja pa brokat, ki je le redko našit z zlatom.

Poleg zlate avbe je bila v rabi avba žalučka, ki ima črno obliko, večkrat lepo vezeno v različnih motivih.

Drugo karakteristično žensko pokrivalo so peče. Za časa Valvasorja je bila peča, kot navadna vsakdanja noša Kranjic, čisto bela in plosko na glavi zložena, kakor nosijo svoja pokrivala še sedaj Italijanke; dandanes se pa naša peča zavezuje tako, da tvorijo čipke, s katerimi je peča obšita, vrhu temena nekaj greben, podoben petelinjemu. Poprej so si ženske peče večkrat zavezavale čez glavo in ušesa tako, da je iz nje gledal obraz tako nekako kakor pri nunah.

Peča je glede na narodno ornamentiko zanimiva posebno v onem ogledu, v katerem je vezena takozvana roža, ki jo obdaja venček (krančelj), vijoč se kot bordura zelo rad v valoviti črti simetrično ob obeh straneh rože. Venček kaže vse polno rastlinskih motivov, vejic in cvetlic, včasih bolj, včasih manj stiliziranih, slednje zlasti pri vezenju s ploščatim vbodom in pri belem vezenju sploh. Iz enostavnejših rožinih motivov se je polagoma razvila bogata raznovrstnost okrasov. Iz velike pentlje, s katero je navadno povezana, se širi roža, lilija ali nagelj, cvetka narodne pesni, obdana s srci, peresci in drugimi cvetkami, raztresenimi in s finim okusom razdeljenimi po peči. Motivi, ki imajo večje dimenzije, so predrti s krogi, in izpolnjeni s tenkim vezenjem, da je delo videti bolj lahko (vezenje a jour). Obrobline so peče s čipkami, v loškem okraju z idrijskimi klekljanimi, drugod pa tudi z mreženimi čipkami; bogate peče imajo večkrat tudi a jour rob.

Razen peče si je s finim vezenjem krasil ženski spol tudi drugo belo obleko in perilo. Srajčniki in namizni prti so v začetku 18. stoletja okrašeni z bogatim vezenjem v črni svili ali volni s križastim ali ploščatim vbodom. Kot ornament služijo zvečine geometrični ali stilizirani rastlinski motivi; nagelj se ponavlja v raznih

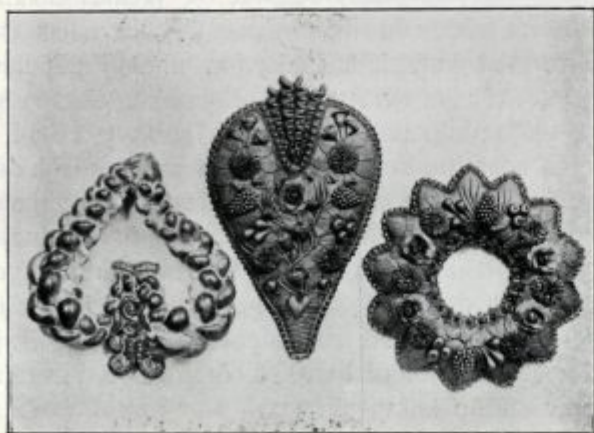
SRAJČNIK IZ 1. POLOVICE 18. STOLETJA.

variacijah; na obhajilnih in mrtvaških prtih tudi Kristov monogram in kelih. Črno vezenje, dandanes na vezeninah okoli Plzna in v Bukovini še vedno priljubljeno, je v 18. stoletju izpodrinilo vezenje z rdečo in modro volno in svilo. Modra barva je pa kmalu izginila in poleg bele je vladala le še rdeča.

Ker se je dunajska razstava omejevala le na ročna dela, ni bilo razstavljene druge ženske obleke, razun oblečene Ziljanke. Belokranjske mične in slikovite vezenine in obleke so povsem izostale, kakor tudi kožuhi s svojo raznobarveno aplikacijo, stari ženski čevlji z rujavimi stopali, katere je delil od črnih škornjic širok zelen trak, obšite golenice i. dr. Razstavljeno je bilo pač nekaj nedrcev iz srede 19. stoletja in več sklepov ali sklepancev (le-té omenja že Valvasor) iz medi in srebra, ki so zvečine umetalno izdelani, okrašeni s kamni ali z angelskimi glavicami. Poleg kovinskih pasov so služili kranjskim dekletom tudi usnjeni z vezenimi barvastimi okraski, ki so priljubljeni zlasti v alpskih deželah in v rabi predvsem pri moških.

K umetelnostim ženske roke prištevamo lahko tudi pisanice in male kruhke.

Velikonočne pirhe v nekaterih krajih naše domovine še pišejo, to je, krasé z različnimi ornamentami; ta lepi običaj ljubijo posebno Beli Kranjci, pa tudi štajerski in beneški Slovenci. Pisanice se rišejo ali z noževo ostrino ali pišejo s pisalko, drobno cevko, na kateri je pritrjeno držalo z malo z voskom napolnjeno duplino; vosek se pri pisanju toliko segreje nad ognjem, da počasi teče skozi pisalko in piše po belem jajcu. Jajce se nato dene v vrelo vodo, v kateri je namočena prežiljka; le-ta pobarva jajce, ki ostane le na pisanih mestih belo. Ornamenti kranjskih pisanic

1. SRCE IZ ŠKOFJE LOKE. 2, 3. MALI KRUHEK IZ DRAŽGOŠ IN ŽELEZNIKOV.

ZAOLJUBLJENA PODOBA, SLIKANA NA STEKLU IZ L. 1849.

so večidel geometrični; vodoravne in navpične črte, različno razdeljene in stavljene v kot, križ in izpremešane z krogi in pikicami tvorijo mnogovrsten okras; sem in tja je v rabi tudi rastlinski ornament, seveda zelo stiliziran, ki služi posebno beneškemu Slovencem, pišočim pisanice z nožem. Ornamenti niso tako raznovrstni kot pri čeških in moravskih pisanicah, vendar so nežnejši in finjši in tudi barve niso tako žive, ampak diskretne, fino niansirane in umerjene.

Ornamenti pirhov, kakor Jezusovo ime, monštranca, srce in vejice se ponavljajo tudi pri malem kruhku, ki se večidel peče po loškem okraju, posebno v selški dolini, v Dražgošah in Sorici. Peče se iz ržene, večkrat s pšenično pomešane moke, ki se meša z strdjo in gotovimi deli popra, oreščka in nagelnovih žbic. Loške nune stolčejo že enkrat pečeni mali kruhek in ga spečejo znova. V selški dolini in Dražgošah se dela mali kruhek na prosto roko, okoli Loke se pa peče v lesenih vzorcih iz bukovega lesa. Vzorce je rezljal s posebnimi dletki in nožiči navadno pek malih kruhov sam v času mrtve sezone. Vzorci so jako fino in minuciozno izdelani; pri peki se ornament seveda razleze in razširi.

Mali kruhek navadno dajejo dekleta fantom pri predpustnih plesih v znak nagnenja, zato ima pogosto obliko srca (z začetno črko dekličjega imena), ali kolačka. Ker se mali kruhek pogosto prodaja na semnjih in opasilih, prevladuje religiozni motiv v vzorcih: iz srca, keliha ali monštranca poganjajo vejice in raste križ, od strani pa priletavajo golobčki z oljkovo vejico v kljunu.

MAJOLIKE.

Peko se pa tudi razne figure, tako punčka, parkelj in tič. Dražgoški finejši kruhek je bolj plastičen, ker ima vdolane miniaturne hruške, turščične storže, grozdje in zelo fino modelirano listje. Za Kroparje peko v Dražgošah poseben mali kruhek, potičico, ki jo okrase dekleta s trakovi in pripno fantu na prsa.

Na bohinjskih in kamniških planinah krasi tudi sir, ki ima podobo stolpiča, z različnimi ornamentami, mrežastimi črtami, krogi, pikami in pošev stavljenimi križi. Ornamenti so vrezani v kalup, s katerimi stisnejo sir. Tudi sirovemu maslu vtiskajo različne okraske (rastlinske ornamente, figure,) s posebnimi kalupi.

III.

Kratko le se pomudim pri končnicah kranjskih panjev, o katerih je v „Slovanu“ 1906, št. 1. bilo že govorjenje. One so tipična osobitost, in znamenje večstoletnega zanimanja za čebele; noben drug narod ne pase s toliko ljubeznijo čebelic, kakor naš, in marsikak stari očanec ne pozna večjega veselja, kot ob nedeljah popoldne s čedro v ustih sedeti pri ulnjaku in gledati, kako poletavajo muhe na pašo. Za lažje razločevanje mu služijo slike na končnicah, po katerih panje imenuje. Za razumevanje psihologije narodove duše se nam odpira tu bogata zakladnica. Versko in svetno mišljenje, narodov humor in njega šegavost in dovtipnost nam odseva raz marsikatero končnico.

Nekako sorodnost s končnicami imajo na steklo slikane podobe, katerih so drugi nemški planinski narodi, pa tudi češki, razstavili precejšnje število.

Na steklo slikane podobe niso domačega izvora. Kolikor se da presoditi, so bile k nam

prenesene z Nemškega. Kolonisti z Bavarskega in Tirolskega, katere so naseljevali brizinski škofje po svojih posestvih okoli Škofjeloke, so udomačili ta obrt posebno v selški dolini. Pradedje slikarja Petra Žmitka so se še bavili s tem poslom in sicer na precej tovarniški način. Za posamezne podobe so imeli pripravljene papirnate vzorce obrisane v krepkih konturah, ki so jih namazali s posebno barvo, odtisnili na steklo in obrise izpolnili z oljnato barvo. Slikali so pred vsem nabožne podobe, ker so jih kmetje najraje imeli v izbah okoli domačega altarčka. V kotu razpelo, okoli njega na obeh straneh pa celo vrsto na steklo slikanih podob, sv. družino, sv. tri kralje, sv. Jurija, Mater božjo z različnih božjih poti, sv. Genovefo, smrt pravičnega in grešnika in poslednjo sodbo. V pohlevni meri je bila zastopana tudi zgodovinska stroka. Na končnicah kranjske okolice toli priljubljena in pogosto slikana legenda o smledniškem baronu, katerega tirajo na prošnjo sv. Antona hudiči iz pekla, da izpove, da je kmet že plačal desetino, je večkrat slikana tudi na steklu in ilustrira na lokalni način čudeže med kmetskim ljudstvom najbolj popularnega svetnika sv. Antona. Na steklu slikana se semintja dobi tudi za obljubljeni podoba kake nesrečne smrti ali drugega znamenitega dogodka. Kakor končnice so tudi na steklo slikane podobe zanimive zaradi uporabe narodnih motivov (stilizirana lilija, nagelj) in narodnih noš v podobljenih oseb. Tehnika na podobah je včasih zelo okorna, včasih se pa povzpne do precejšnje dovršenosti in tudi barve so, četudi žive, navadno prav srečno komponirane.

Tuje pokolenje moramo kakor na steklo slikanim podobam priznati tudi majoliki „od zunaj lepo pisani, od znotraj vinca štrihani“. Naše majolike, ki so si pridobile pri nas tako domo-

vinsko pravico, da so bile v rabi skoro v vsaki hiši, so doma v Italiji, predvsem v Pesaro ob Adriji, kamor je prišlo izdelovanje posode iz fajanse iz bližnje Faenze; od tega mesta ima tehnika tudi svoje ime. V 18. stoletju so se tu izdelovale le male skodelice, s podobo Matere Božje in napisom: *Con polvere di S. casa*, katere so prinašali romarje iz Loretta tudi v naše kraje. Kupčija z majolikami se je povzdignila še le l. 1763 ko sta ustanovila Antonio Casali in Filippo Antonio Callegari iz Lodijske zvezi s Pietrom Lei, slikarjem fajanse, tvornico, iz katere je večina naših majolik, navadno s signaturo C. C. P. (Casali Callegari Pesaro) ali P. L. Njihovi izdelki se odlikujejo po živahnih barvah, ki so pa vedno diskretno ubrane in nikdar tako žive, kakor pri čeških majolikah. Tudi njihova oblika kaže fine, celo graciozne proporcije, vse znamenje italijanskega vpliva. Na ne preširokem stojalu se dviguje v lepo zaokroženi liniji ne pretrebušata majolika, ki prihaja v fino izveden vrat in se razširi v ploščat rob. Kot ročaj je večkrat uporabljen motiv kače ali zmaja.

Majolike te oblike so šle svojo trgovinsko pot v Dalmacijo in Grško, Istro in Kranjsko do Štajerskega; razširjene so po vseh južnih Tirolah in še čez Brenner, kjer pa naša vinska posoda trči skupaj s bavarskim vrčem za pivo, ki ima masivno, povsod enako okroglo in še le pri robu nekoliko se zozujočo obliko. Na Solnograškem jenja tudi naša oblika majolike in se prične pod vplivom bavarskega vrča avstrijski tip, pri katerem se prične trebuh brez podstavka in se vrat tudi toliko ne zoži kot pri naši. V tem so slične češkim, ki so bolj trebušate in se le pri vratu tako močno zožijo, da rob kar brez prehoda odstavi in tvori vertikalno črto.

Med tem, ko so v Istro, Dalmacijo in Grško izvažali majolike z različnimi figurami in laškimi, cirilskimi in grškimi napisi (*Bevi Anna, Bevi e paga*), se je vdomačila na Kranjskem najbolj majolika s podobo dvoglavega orla, ki se obenem pojavlja tudi na sočasnih vezeninah, pipah, končnicah, pečnicah in skrinjah; orla obdajajo modre, rme in rdeče lise in razni, tudi rastlinski ornamenti. Proti koncu 18. stoletja se razširi število uporabljenih barv, dekor postaja mnogovrstnejši, orla nadomeste razne podobe: tiči, cvetje, edenkrat celo slovenski, četudi na Laškem izdelani napis: *Na zdravie Lublansche Gaspode*.

Med izdelki iz lesa so bile dobro zastopane tobačne pipe, med njimi tipična gorenjska kratka čedra ali vivček, večjidel lepo izrezljane ali z bisernico uložene, kakor Gorenjec pravi, „štikane“,

— tehnika, ki je prišla v Gorje pri Bledu čez Koroško. Ker so bratje sv. Huberta obenem tudi veliki častilci tobaka, je umevno, da se na pipah vidijo poleg drugih pogosto prizori iz lovskega življenja. Na vloženi pipah se ponavlja priljubljeni motiv dvoglavega orla, ki je v 18. stoletju bil v rabi pri intarzijah. Groteskih podob kmetske fantazije srečavamo tako pri pipah, kakor pri izrezljanih palicah, na katerih se poleg spirale, listja in vejic obrazuje motiv lintverna z vdelenimi bisernimi očmi in kače, ki požira deklico (zakleta deklica s kamniškega Malega gradu).

Narodna ornamentika se rada uporablja pri kolovratih in preslicah, na katerih so kot okras izrezljana srca, ki se poleg drugih motivov (kolečeki, imena začetne črke) ponavljajo po žlicah, žličnikih, solnicah, sklednikih in stoli. Srca, lilije, rože in nageljne srečavamo v raznih skupinah in variacijah na slikanih skrinjah, stilizirane lilije na železnem okrižju naših kmetijskih oken iz 18. stol. Barve, s katerimi so slikani kolovrati, so temnosive, rdeče in rme, ki so, poleg modre, ako se to sme sklepati iz slično barvanega kasetiranega renesančnega stropa v cerkvi sv. Miklavža v Zgornjem Bitnjem, kolikor toliko bile najbolj razširjene v prejšnjih časih med kmetijskim ljudstvom.

LITERATURA.

Katalog razstave narodne umetnosti na Dunaju in katalog muzeja za avstrijsko narodoznanstvo na Dunaju. — Janko Barle, Pisanice iz Bele Krajine v *Izvestjih muz. društva za Kranjsko* 1893, str. 233. — K. Hoffmeister, Slovenska ornamentika in nje uporaba v umetnem obrtu. Ljublj. Zvon 1894, str. 283. — M. Murko, Narodopisna razstava češkoslovanska v Pragi, *Letopis Mat. Slov.* 1896, str. 75. — Različni članki v *Zeitschrift für österr. Volkskunde*, dosedaj 11 letnikov. — Haberlandt, *Volkskunde*, *Österr. Rundschau* 1905, št. 45 in 66. — Dreger, *Die Ausstellung für Volkskunde*, *Österr. Rundschau* 1905, št. 54.

KMETSKA SOBA V STRAHLOVEM GRADU V STARILOKI.

IZ ČASOV ROMANTIKE.

Spisal Ivan Lah.

7.

(Dalje.)

Delati bi bilo treba“, je mislil Poljanec in hodil nemirno po dvorišču.

Lep, majniški dan je sijal nad poljem, da se je čutilo, kako hrepeni vsa zemlja v življenje. Po njivah so delali kmetje, videlo se je, kako se premikajo črne sence po rujavih lehah med zelenim žitjem, kako se pregibajo, obstajajo in se ozirajo na nebo, kakor da hvalijo dobrotljivo solnce.

„Dà, delati bi bilo treba,“ si je ponovil Poljanec, „delati, kakor dela delavec.“ Sedel je v senco košatega kostanja na dvorišču. Roš je premikal okoli hiše vozove in se pripravljaj na polje. Tiho je bilo naokoli, kakor da je len in truden tak dan; kakor omamljena leži zemlja pod solncem. Poljanec se je spomnil na Mlinsko in na Emanuelo in zahotelo se mu je, da bi odšel. Šel bi čez polje dalje in dalje v svojih mislih, dokler bi je ne ugledal in bi se pogovoril z njo.

„Dà, dà, delati,“ je zamrmral nezadovoljen sam seboj, „toda, kako? To je večno vprašanje,“ je začel premišljati, — „večno nerazrešeno vprašanje. Delali so veliki možje, ki so rekli, da delajo za narod. Stopili so pred zbrani narod, povzdignili so roke in govorili z veličastnim glasom: narod moj... Vsa velika množica je stala pred njimi, oči polne navdušenosti so gledale na govornika, ko je govoril vzvišene besede. Kajti hrepeneli so vsi po rešitvi in sladke so bile tolažilne besede in so segale v njih srca. Zato so gorele oči in svetili so se temni obrazi od radosti. In ko je dokončal govornik, je navdušen krik vsem privrel iz prsi, kakor da se je iztrgal iz njih dna. Razšel se je narod domov, posedali so možje po vaseh in govorili o govorniku in o njegovih vznešenih besedah; drugi dan pa so šli in so delali in trpeli dalje... Taki so bili časi. In prišli so zopet drugi in so zopet govorili, a še lepš eod prvih, bolj vznešeno, bolj z povzdignjenimi rokami: narod moj ljubljani! In narod je poslušal, vseh mu je bilo, od navdušenja so gorele oči in temni obrazi so se svetili v veliki radosti. Pomrli so možje, ki so tako lepo govorili, zaplakali so na njih grobovih in jim postavili spomenik hvaležnosti. Domovina sama je plakala in narod ves... Ali bodo prišli ljudje, ki bodo znali enako govoriti z vznešenimi besedami,

s povzdignjenimi rokami? O, dà, prišli so zopet drugi in so zopet govorili. Pri tem pa je šla usoda svojo pot in se je zgodilo, kakor je bilo usojeno, da se je nekega dne zgodilo in — narod ni imel več domovine. Govorili so tako dolgo, da ni od navdušenosti nihče zapazil, da se je to zgodilo. In prišli so ljudje, ki so pisali satire, razjezili so se in so vrgli to grdo vprašanje na dan: „Kam ste zapravili narodu domovino? Kaj ste delali? Nič niste delali. Samo govorili ste, a niste storili ničesar. Ali ne vidite, da mora zdaj narod na tuje...?“ In res, začeli so se takrat taki časi. Nihče ni več poslušal govornikov: vzeli so ljudje svoje na ramo in so odšli z doma na daljno pot. Temni časi so nastali, ko so jokala ljubeča srca: odhajali so v trumah in šli na daljno pot: „Z bogom, domovina! Nisi nas mogla rediti, za kruhom gremo!“ In šli so drug za drugim, truma za trumo.

Stal pa je takrat človek na gori, mlad je bil, ljubil je domovino in narod, in je sanjal o časih, ko stopi tja pred množico in ko bo govoril z visokimi besedami. In gledal je, kako so šli drug za drugim, truma za trumo, da se je temnila v njih vsa dolina. Šli so, kakor gredo romarji na božjo pot. In mislil je, da plaka domovina za narodom in da narod plaka nad domovino, ubogo in zapuščeno. A mladi človek je bil pesnik, gledal je iz daljave in ni bilo, kakor je videl. Niti domovina ni plakala za narodom, niti narod ni plakal nad domovino, ubogo in zapuščeno. Šli so, kakor da ne čutijo ničesar in mir je ležal po temni dolini. Bilo je, kakor ko zaide solnce na večer in se vlečejo dolge sence temnih mrakov po dolini. Kakor da so ugasnile oči, ki so včasih gorele v živem ognju. Molčali so in nihče ni vedel, ali je v srcu zatrti vzdih brezmejne žalosti, ali zadušeni glas pesmi radosti. Taki časi so bili prišli in praznile so se koč e, vasi, skrita kota in polnile so se ceste. Nikjer ni bilo veselja, niti pesmi, niti govorov, niti navdušenih krikov. Ugasnilo je življenje, kakor premine dan in črn mrak se je zasmeljal s presrčnim smehom čez zapuščene doline, da so tisti, ki so bili na cesti, pospešili svoj korak.

„Z bogom, domovina! Ne moreš nas rediti, za kruhom gremo!“

Videti je bilo, kakor da jim ni težka ta pot, šli so, kakor da jim je usojeno. Ko človek izprevidi, da mu je tako usojeno, nemo in hladno gre in se ne obotavlja ter ne misli ničesar. Čemu bi mislil, ko mora biti tako? Lahko bi ostali tudi sredi doline, zagledali bi se v božje solnce in bi se morda živili od njega blagodejnih žarkov. Objeli bi se izgnanci brez domovine na svoji zemlji, peli bi si pesem do konca in pomrli. Kdo je še kdaj živel od žarkov nebeškega solnca? Ker pa so ljubili, so morali iti in pustiti, kar so ljubili. Tako je prišlo po usodi. Ljubeča srca pa plakajo včasih tudi iz navade in iz nepremišljenosti.

„No, kam sem se zamislil!“ je pomislil mladi filozof, ko se je predramil iz teh misli. „Kaj je res tako, ali res ne more postati drugače?“

Ozrl se je okoli. Majski dan je sijal nad zemljo, delavci so se pregibali po polju, starec Roš pa je prepeljeval vozove po dvorišču.

„Kake neumne sanje pri belem dnevu“, je zamrmral Poljanec polglasno, čemu vse to? Delati je treba spomladi, da je kaj žeti v jeseni, kakor to dela kmet. In kdo bi rekel, da nismo sejali? Rešitev pride, rešitev mora priti! Ali ni to oblomovščina, prava pristna oblomovščina: sedeti in premišljati ter nič delati? Ali ni to slabše od tistih časov, ko so govorili možje narodu in ga budili v življenje? In kam je prešlo vse to življenje in zakaj? Kako so mogli priti ti časi, razun v letih lenobe in premišljevanja.“

„No, in kako, kako?“ je spraševal sam sebe. „Dovolj je obupavanja, dovolj črnih dni je zakrivil zaničujoči duh. Velika je volja; prodreti moramo in začeti s časom! Razgrniti svet pred seboj, razjasniti temo, odpraviti razvaline in začeti iznova globoko v zemlji, na trdni podstavi. A kako začeti? Iti med narod, pravijo, pokazati mu svojo ljubezen, pregnati nezaupanje, ki so mu ga vcepili tisti, ki so le lepo govorili, a ničesar storili, dvigniti v narodu vero v bodočnost, utrditi mu samozavest! In potem se pokažejo jasni cilji in pojavijo se nove sile. Narod bode črpal potem srečo iz svoje zemlje in iz svojega življenja. Zasijalo bo solnce po vsej Krajini, — malo bo solz, a dosti veselja . . .

A naj li začnem sam?“

Začutil se je nezmožnega, osamljenega, kakor da leži v njem sila brez dela. Prišlo mu je, kakor da ima v sebi čustvo plahosti, ki se ne da izraziti.

„In vendar mora biti“, je odgovoril sam s seboj nezadovoljen.

In začel je šteti na prste: „Prvič je treba pridobiti Goranovega, da ne bo prodajal ljudi,

da ne izpodkoplje zaupanja. On ima denar in naredi lahko tovarno, treba ga je podpirati. Vračnič mu bo pomagal in vse pojde lepo. Mlinskega moramo uničiti; tujec je, izkoriščal bi ljudstvo in živel ob njegovih žuljih. Zato ga je treba uničiti, da se ne zaseda v ljudsko telo, pijavka. Ljudje bodo imeli dosti dela in začne se novo življenje na razvalinah, lepo kot majski jasen dan nad zemljo. Treba je začeti, čas je ugoden. Dà, tako bo, to se pravi delati.“

Obšla ga je misel na vse, ki so govorili ljudstvu o davnih časih in se mu je zdelo prav, da pišejo nanje satire, ker so govorili in ničesar delali in je zato prišlo tako daleč, da je voz začel drčati nizdol in leti sedaj z vso silo v pogubo.

„Ne, rešitev mora priti; a delati je treba“, je govoril sam pri sebi in vstal.

Na dvorišče je prišel kmet, počasi, bojazljivo. Ko je zagledal Poljanca, je zavil na drugo stran proti Rošu, kakor da ga ni videl. Ogovoril je Roša, ki je zmigaval z glavo in z ramami, in potem je hotel kmet oditi.

„Kaj bi pa radi?“ ga je vprašal Poljanec in je bil zadovoljen, da se pogovori z domačim človekom.

Kmet se je nerad okrenil in šel je počasi proti njemu. Prijel je nekoliko za klobuk in rekel: „Z gospo Mareno bi rad govoril.“

„Gospa Marena ni doma; na polju je,“ je rekel Poljanec. „Lahko pa poveste vse meni.“

„To so bolj najine zadeve“, je rekel kmet in pogledal v stran. Videlo se je, da nerad govori z gosposkim človekom. „Pridem drugič“, je pristavil in hotel oditi.

„Kaj pa delate, kako se imate?“ je vprašal Poljanec prijazno, da bi nadaljeval pogovor.

Kmet se je začudil vprašanju in ga nezaupno pogledal. Njegov obraz je bil zdelan in trd.

„Kdo? — mi?“ je vprašal, „ali me poznate?“

„Ne, ne poznam vas, ampak tako menim, kako je s kmetijo?“

„S kmetijo, hm“, je odgovoril kmet, kakor da ne ve, kaj bi rekel, „obdelali smo in obsejali in zdaj naj raste v božjem imenu“.

„Ali imate mnogo dobička?“

„Dobička? Hm, kdo ima danes dobiček? Delaš in delaš in trpiš in nazadnje skoraj ni česa jesti.“

„Ali imate veliko posestvo?“

„Hišo, vrt, pet njiv, travnik, malo gozda, šest otrok, kup dolga, to je, kar imam“, je našteval kmet. Zagledal se je nekam daleč in njegov obraz se ni izpremenil.

„In ne morete izhajati?“

„Hm“, nasmehnil se je kmet, „še za obresti nimam, vedno slabše je“. Pri tem je zopet nezaupno pogledal Poljanca.

Poljanec se je spomnil na svoje misli: Nizdoli je začel drčati voz in sedaj hiti z vso silo v pogubo . . .

„V Ameriko bi šel“, je začel kmet, „ko bi imel denar, a tako: živi in trpi!“

„In ne morete izhajati, tudi ne, če bi delali pridno?“

„Hm“, se je posmejal zopet kmet, „delamo, kdo more reči, da ne delamo, od jutra do večera se trudimo, ubijamo se, a vse nič ne pomaga: denarja ni! V Ameriki je denar. In tako gre naprej, da nas prodajo vse.“

„Kdo vas prodaja?“

Kmet ga je pogledal in pomislil. Ravno-
dušna nezaupnost se mu je videla na obrazu.

„Hm, Goranov menda“, je rekel in se zopet zagledal v polje.

„Ali ste mu dolžni?“

„Ne, jaz mu nisem dolžan, od takega ne maram denarja; ampak Goranov ima denar in kupuje dolžnike, potem pa prodaja.“

„Tako, kdo je to rekel?“

„Vsi pravijo. Tudi od gospe Marene je menda kupil vse; pravijo, da bo dolžnike prodala, zato sem hotel z Mareno govoriti . . .“

„Tako? Saj meni tudi lahko poveste.“

Kmetu je stopila kri v lica, mišice so se zganile.

„Gospej sem nekaj dolžan in še nisem pri-
nesel obresti, zato sem jo hotel prositi . . .“

„Ne bojte se, nikogar ne prodamo.“

Kmetu so se zasvetile oči, čutil je, da bi moral reči sedaj kako lepo besedo, a rekel ni ničesar, kakor da mu je v tem trenutku vseeno, ali mu store dobro ali ne. Prešlo mu je nezaupanje in začel je govoriti, kakor da govori sam sebi, kakor da sanja:

„Saj ji bom kmalu plačal. Mislim sem že prodati njivo in bi plačal. Rajše bi, ko bi mi posodila še toliko, da bi mogel v Ameriko in potem bi plačal vse. Tako ni mogoče živeti. Časi so taki, kakor božja kazen.“

„Ali ne čitate knjig o poljedelstvu, o živinoreji?“

„E, ni časa za to! Kdo bi čital? Človek je truden, ne ljubi se mu. In kaj pomaga: delaj, to je vse.“

„Pa pogledajte Vraniča, kako zna!“

„Vraniču je lahko, saj ima denar.“

„In kaj, ko bi povabil kmete tako na pogovor, da bi se pomenili o kmetiji, o časih, ali bi prišli?“

„Kaj bi hodili! Kdo more pomagati! Delamo in živimo, kakor je božja volja. Kaj pomaga govoriti, ko je vse zastoj?“

Poljanec se je spomnil na ljudi, ki so govorili . . . „In zdaj sem hotel na isto pot“, je pomislil. A zazdelo se mu je ta trenutek, da so ti ljudje leni, da se jim ne ljubi delati, da čakajo rešitve bogveodkod in pri tem trpe in niti vzdihovati se jim ne ljubi več. Ko bi jim napravil raj, bi šli vanj, jedli bi in pili, a ne storili bi toliko, da bi si ga ohranili.

„Gosposki ljudje veste svoje, mi pa svoje“, je govoril kmet; „kdo se briga za nas!“

„Mi vsi skrbimo za vas“, je rekel Poljanec in se mu je zdelo, da je ta človek nehvaležen.

„A, če nam Bog ne pomore, ne bomo živeli. Kdo se briga za kmeta? Trpeti moramo in ko bi vsaj živeti mogli, bi bilo dobro . . . Če nas prodajo, pojdemo po svetu“. Govoril je, kakor iz svojih vsakdanjih sanj.

„Le delajte, kmalu bo boljše“, ga je potolažil Poljanec, „a poleg sile je treba tudi razuma.“

Kmet ga je pogledal vprašujoče, kakor da ne more razumeti, kaj mu je rekel.

„Govoriti je lahko“, se je nasmehnil, „tudi mi smo pametni, a včasih bi bilo boljše, da bi se človek napil in pozabil na vse! Pa naj prodajo, če hočejo.“

„Ne prodamo vas“, mu je zagotavljal Poljanec in mu ponudil roko. Izvedel je dovolj.

Kmet mu je segel v roko in rekel: „Pa sporočite gospej Mareni“, in odšel je čez dvorišče.

Poljanec je šel parkrat zamišljen sem in tja, stisnil je roko v pest in obstal.

„Ali je prepozno? Ali je res tako usojeno? Kaj delati in kako?“

Na cesti se je oglasila harmonika. Bliže in bliže so prihajali pretrgani glasovi in neprijetno motili tiho majsko jutro. Kmalu se je prizibal na dvorišče Čiča, bos je bil in kamižolo je nosil obešeno na hrbtu. Stal je nekaj časa in igral. Vzdignil je počasi klobuk in se približal Poljancu:

„Lizika vas pozdravlja“, je rekel, „rada bi vas videla.“

Nategnil je zopet harmoniko in odšel dalje. Izginil je na cesti in bolj in bolj so se izgubljali pretrgani glasovi.

(Dalje prihodnjič).

L. ARNDT-ČEPLIN: Z MOHAMEDANSKEGA POKOPALIŠČA.

NAŠ VSAKDANJI KRUH.

Spisal ing. chem. Jakob Turk.

P

osebni mlečni pripravki, kakor sta kumis in kefir, ne pridejo za nas dosti v poštev, ker jih uživamo kvečjemu za zdravilo. Omenjeni vrsti alkoholičnih mlečnih trpežnin dobivajo v južnih ruskih pokrajinah na poseben način vrenja (kipenja). Kumis ali mlečno vino se dobiva, kakor sem že omenil, iz kobiljega mleka in ima v sebi alkohol in ogljikovo kislino. Kefir pa dobivajo iz posnetega kravjega mleka in se peni, kakor pivo. Zaradi njiju lahke prebavljivosti se cenita kumis in kefir kot živili oziroma zdravili za slabotne in na prebavju bolne ljudi.

Iz mleka dobivamo tudi smetano in posnetico (posneto sladko in kislo mleko), dalje maslo in zmetenico (zmeteno ali pinjeno mleko), potem sir in pa mlečni sladkor.

Smetano in posnetico, oziroma maslo in zmetenico dobivajo pri nas edino tako, da puste mleko sesesti (skisati). Mlečna tolšča se izloči na površju mleka ter z drugimi mlečnimi sestavinami kot kislina smetana posname. Smetana se porabi potem kot taka, ali pa se v pinjah zmete in tako dobi iz nje surovo (presno) maslo in kislina zmetenica, ki se redkokdaj použiva. Ponekod pa ne puste, da bi se mleko skisalo, ampak še sladko zvečerno mleko zjutraj posnamejo in na tak način dobivajo iz njega sladko smetano in še sladko posnetico.

Odkar imamo moderno urejene mlekarne, se je tudi pri nas že marsikaj izpremenilo v tem oziru. V dosego boljših gospodarskih uspehov izkušajo mlekarne predvsem sveže polno mleko razpečati. To pa ni vedno in povsod mogoče in zato izdelujejo iz svežega neposnetega mleka tudi masten sir ali pa še sladko mleko posnemajo s posebnimi, za to pripravnimi sredobežnicami (centrifugami) ali posnemalnicami, kakor take stroje tudi lahko imenujemo. Na tak način dobivajo v mlekarnah iz sladkega polnega mleka — kar ga ne morejo razpečati — sladko smetano in sladko posnetico. Smetana se potem razpečava zase ali pa jo zmetejo in dobivajo iz nje prav fino surovo maslo in sladko zmetenico, ki se redkokdaj použiva, dasi je prav dobro človeško živilo, ker ima mnogo hranilnih snovi v sebi. Sladko posnetico pa, ki ima še precej maščobe, razpečavajo v mlekarnah za manj vredno

(Konec.)

posneto mleko, ali pa delajo iz nje polmasten in pust sir.

Najvažnejši izmed omenjenih mlečnih izdelkov je pač surovo (presno) maslo, ki se dobiva iz kisle in sladke smetane, kakortudi naravnost iz mleka.

Surovo maslo je belkasto ali pa rumeno, kar zavisí od tega kje in s čim so se krave krmile. Pozimi, ko se krmijo krave v hlevu s suho hlevsko krmo, je maslo skoraj belo. V poletnih časih, ko se krave navadno tudi pasejo, pa je lepo rumeno in sicer od rastlinskih barvil, ki prehajajo v mleko in s tem v maslo. Prekupovalci in potrošniki cenijo rumeno maslo višje in ga dražje plačujejo, nego belkasto. Temu vzrok je, da se maslo barva tudi na umeten način in sicer s safranom, saflorom in kurkumo, kar je še dopustno. Dopustno pa ni, da bi se surovo maslo barvalo z umetnimi organskimi barvinami, kar se sicer pri nas še ne dogaja.

Surovega masla se mnogo porabi v kuhinjah, slaščičarnah in pekarijah, ki morajo biti torej vedno z njim založene. Surovo maslo pa se hitro pokvari in zato se mora pravilno konservirati, da se ohrani vsaj nekaj časa v svežem in dobrem stanju. V surovem maslu je namreč okoli 15% vode in je zaradi nje, kakor tudi zaradi drugih snovi, ki so v njem, jako ugodno hranilo za razne bakterije, ki prehajajo iz mleka v maslo ali pa se pozneje vgnezdijo v njem. Posebno nevarni so maslu bučilci masleno-kislega vretja. Vsled njih življenjskega delovanja nastaja namreč v maslu maslena kislina, ki mu daje zoprni in zagaten duh in okus. Maslo postane torej, kakor pravimo, zagatno in vsled tega neužitno. Čimveč je v maslu sirnine, mlečnega sladkorja, rudninskih soli in vode, oziroma zmetenice, temlažje se pokvari. Svetloba, zrak in gorkota pa izdatno pospešujejo zagatnost masla.

Prav dobro sredstvo za konserviranje surovega masla je kuhinjska sol. A tudi osoljenega masla ni mogoče dolgo ohraniti in zato je najboljše, da se pri višji toplini razpusti, oziroma raztopi. S tem se maslo razvedeni in razkuži ter obenem izločijo iz njega beljakovine. Tako dobljeno maslo je jako stanovitno in se dolgo časa nepokvarjeno ohrani. Poslednji način za konserviranje masla je tem važnejši, ker kuhinja ne zahteva vedno surovega masla.

Drugih kemičnih, oziroma razkužnih sredstev za konserviranje masla ne morem priporočati. Sicer pa so ista, kakor se priporočajo za konserviranje mleka in mi jih že zaradi tega ni treba še enkrat naštevati.

Kar se surovega (presnega) masla v zdravstvenem oziru tiče, velja o njem isto, kar smo slišali o surovem mleku. Tudi v surovem maslu so namreč lahko razni človeškemu zdravju škodljivi organizmi, ki izvirajo od bolnih krav ali pa se slučajno vgnezdijo v njem. Zato pa se moramo varovati surovega masla ravno tako, kakor surovega mleka.

Maslo pa se izdeluje tudi na umeten način. Umetno maslo, ki se zove *m a r g a r i n* ali ljudsko maslo, dobiva namreč vedno večjo veljavo in je postalo že skoraj nenadomestljivo živilo širših mas delavskih slojev, česar mi Slovenci, ki smo postali v zadnjih letih dokaj veliki producenti kravjega masla, ne smemo prezreti.

Spodbudo za izdelovanje umetnega masla na debelo je dal *N a p o l e o n* III. pred izbruhom francosko-nemške vojne in sicer z namenom, da bi preskrbel svojo armado z dobrim nadomestilom za naravno (kravje) maslo, ki ga ni vedno in povsod dovolj dobiti. Izumitelj umetnega masla pa je francoski kemik *M è g e M o u r i è s*, ki ga je že leta 1861. izdelaval v svoji tvornici pri Parizu.

V začetku se je uporabljal za izdelovanje umetnega masla samo goveji in kozji loj; zdaj pa se uporabljajo v to svrhu tudi že rastlinske tolšče.

V svrhu dobave umetnega masla se loj med zobatimi vreteni raztrga in zmečka ter potem v lesenih kadeh zmeša z vodo, s svinjskim, ovčjim ali pa telečjim želodcem in pepeliko. Dobljena zmes se potem z vodno paro otopi. Tolšča se razpusti in loči od dušikovih in drugih snovi (mesenih delov) ter na površju mešanice izloči. Še gorka razpuščena tolšča se potem odcedi, s kuhinjsko soljo osoli in končno ohladi. Ohlajena in strjena tolšča se potem v posebnih stiskalnicah iztisne. Kar pod visokim pritiskom izteče, se zove *oleomargarin* in se uporabi za izdelovanje umetnega masla. Iz *iztisnjene ga loja* (lojca) pa delajo ponekod takozvano ameriškansko zabelo in sicer tako, da mu primešajo nekoliko rastlinske tolšče. Večinoma pa se uporablja lojec za izdelovanje sveč.

Tako dobljenemu, še tekočemu *oleomargarinu* se doda nekoliko sladkega kravjega mleka, oziroma smetane in nekoliko sezamovega, bombaževega ali pa laškega olja. Vse skupaj se potem

dobro premeša in naglo ohladi. Nastala strjena zmes se končno s kumarinom rumeno pobarva in umetno maslo je gotovo.

Po svoji zunanosti, po duhu in okusu, kakor tudi po svojem kemičnem sestavu in prebavljivosti se umetno maslo ne loči veliko od pristnega. Zato je margarin, če je napravljen iz dobre tolšče, izvrstno nadomestilo za naravno (kravje) maslo in vsled svoje primeroma nizke cene pravo ljudsko živilo, če tudi presnega kravjega masla ne more docela nadomestiti.

Pripomniti je še, da se umetno maslo često pridevlje naravnemu in dobljena zmes potem prodaja za pristno kravje maslo. V to poklicane oblasti takih sleparij ne trpe in jih strogo kaznujejo, ako jim pridejo na sled, kar se pa pri nas nikdar ne zgodi, iz česar sledi, da so naši trgovci z živili prepošteni ali so pa naša tržna nadzorstva pod vsako kritiko.

Tudi sir, ki se dobiva iz mleka, je za nas dokaj važno živilo, četudi se ga pri nas toliko ne potroši, kakor v sosednjih deželah.

Sir se dobiva iz polnega in posnetega, kakor tudi iz sladkega in kislega mleka.

Po fizikalčnih lastnostih razločujemo trd in mehak sir.

Trdi sir se dobiva iz sladkega (polnega in posnetega) mleka tako, da se na približno 35 stopinj Celzija otopljenemu mleku doda siriščenica, ki se dobiva kot izvleček iz sirišča (posušenega telečjega siriščenika). Sirilo siriščenice vpliva na sirnino mleka. Le-ta se skrkne (zgrize) in obenem obda mlečno tolščo ter se z njo vred izloči kot skuta (žmitek) iz mleka. Nastala sirotka se odlije in dobljena skuta nekoliko osoli ter potem dobro premesi (premečka) in končno v stiskalnicah obteži, da se v njej ostala sirotka iztisne iz nje. Iztisnjena skuta se potem zdrobi in močno osoli. Iz tako predelane skute se napravijo sirovi hlebci, ki se v posebnih stiskalnicah obtežijo, da se vtrdijo. Vtrjeni hlebci se potem vložijo nekaj časa v solno raztopino ali pa tudi takoj polože na deske in posuše. Končno se puste posušeni sirovi hlebci v kletah približno pet tednov zoreti, nakar postane sir goden za potrošek.

Ko sir zori, vršijo se v njem raznovrstne izpremembe, ki jih povzročajo mikroorganizmi in njih zakvasci. S tem postane sir prebavljivejši in okusnejši in dobi v svoji notranjosti votline (očesa), katere napravijo pri zorenju sira razvijajoči se plini.

Iz kislega mleka se dobiva trdi sir na popolnoma sličen način, le sirišnice, oziroma sirišča ni treba mleku dodati, ker mlečna kislina kislega mleka sama izloči sirnino in z njo tolščo iz mleka.

Tudi mehak sir se dobiva na sličen način. Razlika obstoja samo v tem, da se mleko usiri pri nizki stopinji toplote in da se dobljena skuta le malo ali pa nič ne obteži.

Dandanes poznamo množico raznih vrst sira. Vse te vrste pa se v bistvu razlikujejo le po načinu izdelovanja, kakor tudi po izhodnjih mlečnih sirovinah, iz katerih so napravljene. Zato pa moremo govoriti le o trdem in mehkem, potem o zelo mastnem, polmastnem, pustem in kislem, dalje o kravjem, kozjem in ovčjem siru.

Tudi umetni ali margarinov sir se dandanes že izdeluje. Način dobivanja umetnega sira je isti, kakor pri poprej imenovanih vrstah, le mlečna tolšča se v mleku nadomesti z drugimi ali pa se posnetemu mleku doda umetno maslo (margarin).

Sir je prav dobro in tečno živilo, toda le za zdrave in delujoče ljudi, ker je težko prebavljiv in ga torej ljudje, ki se malo gibljejo in pa oni, katerih prebavje ne deluje v redu, ne prenašajo in prav težko prebavijo.

Pripomniti je še, da je tudi sir ugodno hranilo za razne organizme in se vsled tega lahko do neužitnosti pokvari. Zato pa moramo biti tudi s sirom zelo previdni, da si ne nakoplremo z njim raznih bolezni.

Pri izdelovanju, oziroma zorenju posebnih vrst sira se nekateri neškodljivi organizmi tudi umetno goje v njem. Le-ti dajejo siru posebno zlahten duh in okus. Da obstoja često vsa zlahtnost sira tudi v neznosnem smradu, mislim, da mi ni treba povdarjati posebej.

Mlečni sladkor dobivajo iz sirotke in sicer tako, da izločijo iz nje najprej beljakovine in jo potem zgostijo. Iz zgoščene sirotke izloči se potem mlečni sladkor v kristalih. Mlečni sladkor ima samo za hranjenje otrok nekaj praktične vrednosti. —

Preden završim pregled animaličnih živil, dotakniti se hočem z nekaterimi besedami tudi medu, ki stoji takorekoč na meji animaličnih in vegetabilčnih človeških živil. Med je namreč rastlinskega izvira in postane ljudem dostopen šele po marljivem delovanju trudoljubnih čebelic. — V svojem cvetju, na listju in iglicah izločujejo

razne rastline sladek sok, katerega delavne čebelice skrbno in marljivo zbirajo, v svojem razširjenem goltancu shranjujejo in prestrojajo ter končno kot med odkladajo v satovju. Človek navadno umori po završenem delu čebelsko družino ter se polasti satovja in z njim medu ter pride tako, ne da bi se veliko trudil, do sadu neumornega dela male živalice in s tem do enega najzlahtnejših in najslastnejših človeških živil, kar jih poznamo.

Med se iz tako dobljenega satovja iztisne ali pa s pripravnimi sredobežnicami (medometalnicami) izcedi. Prazno satovje se porabi za izdelovanje raznih voščenih izdelkov, sosebno sveč; med pa kot človeško živilo.

Med je rumena ali pa temno-rujava, zlahtno dišeča in prijetno sladka gosta tekočina, ki ima poleg raznih vrst sladkorja (do 80%) tudi mnogo vode (do 20%) v sebi. Poleg teh je v medu tudi nekoliko voska, raznih barvil, prijetnih dišav, organskih kislin in rudninskih soli. Če med nekaj časa stoji, se nekoliko strdi, ker izkristalizuje iz njega grozdni sladkor, katerega je mnogo v njem ter izgubi tako značaj tekočine.

Pri nas se dobiva mnogo medu, použiva pa se ga prav malo, kar prihaja največ od tod, da imamo premalo drobiža za to, sicer izborna, toda predrago živilo.

Vsled visoke cene medu se često pači z manje vrednimi snovmi, kakor sta skrobni sladkor in skrobnega sladkorja sirup. Pa tudi ponareja se med dandanes in sicer tako rafinirano, da mu često tudi kemiki z najobčutnejšimi kemičnimi ločili ne morejo do živenga. Zato pa imamo popolno zagotovilo, da je med v resnici pristen, le tedaj, ako ga kupimo v satovju. Sicer pa je moje skromno mnenje, da se čebelarstvo ne bode moglo rešiti propada, ki mu preti od strani cenениh umetnih medenih izdelkov, ker ga ni povoda, da bi se še nadalje zavračali umetni proizvodi, ki odgovarjajo po svojem kemičnem sestavu in po svojih učinkih pristnemu medu.

POPRAVKI.

V članku „Naš vsakdanji kruh“ je popraviti:
Na strani 131 v III. let. naj stoji dekstrin namesto lep
„ 198 „ „ „ „ „ „ ter 950 gramov kruha
namesto grami
„ 234 „ „ „ „ „ „ košarjev nam. kuščarjev
„ 339 „ „ „ „ „ „ ker so plesni in gnilobne
bakterije, namesto da so ...
„ „ „ „ „ „ „ Vrh vsega, nam. Vthu
„ „ „ „ „ „ „ Kakor hitro pa se meso
otopi, namesto, vtopi.

NJIVA.

Spisal I. E. Rubin.

Siroko je šumela reka po dolini, kajti v mladi pomladi so se tajali budeči se gozdi in so napolnili strugo z vodami. Polne življenja so bile vode, kakor so pritekale po brdih iz lesov; valovi so se vzpenjali ob bregovih, trgali so ježe seboj, da se je zdelo, kakor da nočejo naprej, da hočejo ostati v dolini pod pomladanskim solncem, da bi odsevalo v njih nebo in niso pomislili, kaj bi se potem zgodilo z njimi. Kajti res, prišli bi nazaj v nebo, odkoder so prišli, ali pa bi obležali po tratah kakor pomladanske luže, v znamenje, da jih je rodila zemlja. Zato so se, neumneži, oprijemali bregov, kakor da nočejo naprej in so trgali ježe s seboj. Zato je bil boj med njimi, da so odriivali in zalivali drug drugega, da se ni mogel nihče rešiti, da bi bil ostal v zeleni dolini. Pa tudi, ko bi bil ostal, ali ni dolgečas čakati samosamljen na zeleni trati, da ga dvigne k sebi solnce ali pa da ga vase posrka pusta zemlja! Zahrepenel bi gotovo tam zopet, da bi šel z drugimi vred dalje, ako bi bilo mogoče, da bi se očistil med drugimi valovi in drvil dalje po poti, kakor je usojeno . . .

Tako so šli valovi v reki, v življenja polnem šumenju. Vsa dolina naokoli je bila še bledezelena, da jo je lahko presijalo solnce do nje dna, hrepenela je in trepetala pod mladimi žarki. Po obronkih okoli je ležalo polje, dišalo je po brazdah, vse je živelo po preoranih njivah, po ledinah pa, kakor da ne sije prav tako solnce nad njimi; brez veselja je rastle trava po njih.

Kmet Luka je šel z vnukom po poti čez polje. Bil je veliki petek in žalostno je sijalo solnce, kakor da hoče ugasniti. Vendar se je dalo čutiti njega gorke žarke, ki so se hoteli polni ljubezni, zariti v mlado zemljo. Vsa zemlja je proseče odkrivala svoj obraz, pila je vase čudovito moč življenja, in hitela je cvesti na slavo in zahvalo solncu, da bi ne otemnelo nad njo, da bi ne ugasnilo . . . Videti je bilo to na reki, ki so se v nji bliščali solnčni žarki, in zato so valovi postajali po dolini, videti je bilo to na polju, ki je zelenelo v jasni luči . . . Sesipale so se brazde po njivah in odkrивale zemljo, da bi zasijali v vso to noč, da bi jo presijali in oživili. Ljudi ni bilo na polju, bilo je prazniško prazno. Po

potih proti dolini in po cesti so šle ženske, ki so vodile otroke v cerkev poljubljat Boga v grobu. Tako je stopal tudi kmet Luka z vnukom po poti čez polje.

„Kako je to“, je pomišljal Luka, „da danes skoraj vse ve in da vse čuti, da je veliki petek, da je praznično vse, in ni praznik, da je solnce nekako žalostno, pa vendar ni tako, kakor o Vernih dušah na jesen? Ozrl se je čez vso dolino. Res, vse: reka, dolina, polja, njive, vse govori o velikem petku. Dolga in široka njiva je ležala preko poti, dolga in široka je bila, da je šla pot čez sredo. Nagnjena je bila proti solncu in zato je bila dobra, rodovitna. Bila je že izorana to pomlad. Narahljena zemlja se je grela v solnčni gorkoti; videti je bilo, kako živi nekaj živega med kepami in brazdami, kakor da vse klije in kipi v njih in iz njih v življenje.

Luka je prišel do njive in je obstal. Prijel je vnuka za roko in pogledal proti dolini, kjer je stala vas med drevjem skrita s cerkvijo na sredi. Obstal je, ko da ne more naprej. Zahotelo se mu je, da bi sedel na njivo in vse pomislil in razmislil še enkrat in potem bi morda šel dalje k cerkvi. Prijelo ga je življenje z vsemi močmi, da je zaželel živeti v njem. Kajti tudi on je čutil, da premalo sije solnce in ne more s čisto lučjo v njegovo življenje. Kakor težka tema na pomladanski noči je ležal greh na njegovi duši, da mu je bilo težko.

„Hm, in kaj če grem, in če povem“, je mislil, „ko bo ležalo še naprej v meni in bo temnilo moje življenje! Boljša je zemlja od človeka . . .“

In spomnil se je zopet vsega. Kadar je oral to njivo, ali prej, ko je bil še gospodar, ali zdaj, ko jo je že prepisal na sina, vselej je padala, kakor brazda za brazdo, temna misel za mislijo na njegovo dušo. Kadar je šel po nji, ali jo je ugledal od daleč, se je spomnil pripovedi, kakor jih pripovedujejo. Tudi v noči, kadar se je nenadoma prebudil, se je spomnil njive in takih pripovedi.

Nekdaj — je slišal praviti — je nekdo prestavil mejnik in nosil ga je potem, ko je bil umrl, ponoči nazaj; slišati je bilo tam žalostne glasove, težke stopinje, kajti velika teža je bil

postavljeni mejnik. Nosil ga je nesrečnež vsako noč, in pozni popotniki so ga slišali, dokler ni nekdo postavil mejnika zopet nazaj na pravo mesto. In drugič so pravili o tistem, ki je prisegel, da stoji na svoji zemlji in si je bil del prsti od svoje njive v čevlje. Zato je nosil v temnih nočeh kakor mrtva senca prst v vreči po njivi, ki jo je bil dobil tako po krivici. Vsi so se ogibali njive, kajti celó od daleč je bilo v noči videti njegovo temno senco. In še drugo so pravili o nekom, ki je po krivici vzel njivo drugemu, ker je krivo prisegel; hodil je potem z gorečimi prsti in svetlimi očmi ter je prosil usmiljenja. Vsi so se bali tistega kraja, ker ga nihče ni mogel rešiti, on pa je prihajal vsako noč, slišali so miloproseč jok. Nihče pa ni vedel, kako je bilo končno s tem bednikom, kajti na tretji rod pride maščevanje in poravna se krivica in konec je kazni.

Take reči so pripovedovali povsod, tudi kadar je bil Luka zraven in njemu se je zdelo, da pripovedujejo ravno zato, ker je on zraven. Kajti gledali so ga, kakšen postane njegov obraz in čutil je, da bi sicer ne pripovedovali. Hotelo se mu je, da bi planil med nje, pogledal bi jih in jih vprašal, kaj hočejo s tem. A zastali bi obrazi, zagorele bi oči, smeh bi jim buhnil iz ust njemu v obraz: Ti, krivičnik! . . . Vsi so vedeli poleg drugih tudi to grozno povest, in njemu se je zdelo, da je zapisana nekje na njem, v očeh morda ali kje drugje. A vsakdo jo lahko ve, in mu jo reče v obraz. Zato je hodil s poniknjeno glavo, z nezaupnimi pogledi med ljudmi, da ne sreča nekoč nekoga, ki mu pove v obraz: Vemo, kaj leži na tvoji duši, ti, krivičnik! Prijeli bi ga od vseh strani in videli bi to grozno noč. In morda bi bilo prav tako! Povedal bi jim vsaj, da je res tako in bi zasijala luč v temo, lažje bi bilo potem in lepše in konec bi bilo te teže, ki je kakor večna muka.

Kolikokrat je že hotel, da bi poklical ljudi k sebi, naslonil bi se na mizo in bi povedal vse. Krasen bi bil ta dan v njegovem življenju, kakor pomladanski praznik bi bil. Toda kako povedati, ko bi mu ne hotelo iz ust, in bi padli po njem, zasadili bi vanj oči in vlekli vso temo iz njega! In bili bi morda ljudje, ki nosijo temo sami v sebi in je ne čutijo, in takim bi moral povedati! Bog ve, če bi ga razumeli in bi imeli usmiljenje! Zakaj bi pripovedoval takim ljudem, ki so morda vsi taki? — Spomnil se je sosedov, ki so živeli tako, kakor da je vse svetlo v njih srcih, da so čiste njih roke, a se je vedelo, da ni tako. In kako žive ti ljudje? Ali ne čutijo, da bi bilo treba poklicati vkup ljudi in povedati, kar so

storili? In ko bi jih poklical on in jim povedal, bi planili nanj brez usmiljenja in se zgražali nad krivico. Zato ne more iti ta tema iz njegovega srca, ker bi ne prišla pod solnce, da bi jo razpodilo, da bi bilo jasno vse.

Pretekla so že leta, odkar so bili potegnili po viharji jesenski noči kajžarja Polonina iz reke. Vračal se je bil menda iz mesta, kjer je tekla pravda med njim in med Luko zaradi poti čez njivo. In potem je bila pravda končana. Luka je dobil njivo, kajža je bila prodana, kajžarji so šli po svetu. In takrat je padla ta teža kakor črna tema Luki na dušo, postajala je vedno težja, vedno temnejša, kakor da bo enkrat neskončno težka in se izpremeni v smrt. A teža ne pade z duše, tema obleži tam in morda bo hodil tudi Luka nekoč kot temna senca po tej njivi in bo po nočnih potih iskal miru. Ležalo bo morda ob poti čez njivo nekaj črnega in proseči glasovi pojdejo tožeč v noč, da bo od daleč bežal popotnik . . . In izvedeli bodo to ljudje in pravili o njem . . .

Kadarkoli je oral njivo, se je spomnil na to; kakor brazda za brazdo je padala misel za mislijo, težka vedno težja na njegovo dušo. Utrujen je bil vselej in udano je prenašal trud, da bi zaoral svoje trpljenje v te brazde, da bi storil pokoro. In tako so tekla leta, vedno težja in temnejša. Vsako jesen in vsako pomlad so orali njivo, vedno brez nesreče. Zdelo se mu je včasih, da se mora zgoditi nesreča, da si vol zlomi nogo, da se stare drevo v brazdi in da se pokaže tako, da leži krivica na njivi. A nič se ni zgodilo, vsa leta so orali brez nesreče. Skoraj je želel, da bi se zgodilo kaj takega, da bi prišla kazen, kakor je zaslužena, in lažje bi mu bilo pri duši. A ni hotela priti. Vedno je lepo rastlo na njivi, toča ni pobila, voda ni vzela, dvakrat na leto je obrodila njiva, ker je bila nagnjena proti solncu. In bolj ko se je obnesla letina, bolj je bolelo starca Luko v duši. Tema je bila težja.

Zakaj ne pride kazen? Posušila naj bi se vsa njiva, zledenila naj bi ali se izpremenila v kamen, da bi se videlo, da leži krivica na nji! Ljudje bi videli, in on bi jim povedal vse. Razjokal bi se ob njivi in lažje bi bilo potem. Zavesilo bi solnce kakor v pomladanski dan. In vselej, kadar so orali, je šumela reka, da je prihajal šum na njivo in čudno je bobnelo v brazdah, kakor da govori njiva. Združilo se je to šumenje in bobnenje v neprijetne glasove in odmevalo je po temnoti v Lukovi duši.

Zvečer, ko je zašlo solnce za reko, mu je bilo neznosno tesno, če je pogledal v solnce po

dolini; zato je odšel kmalo domov. Truden je bil vselej, kadar so orali to njivo, kakor da so ga utrudile misli v duši, a ne brazde na njivi. In zdelo se mu je, da sliši ljudi, kako govoré, da si ne upa zvečer na njivo, ker ima slabo vest, in ko bi hodil tja zvečer, bi rekli, da ga goni tja slaba vest. Iz vseh oči je to govorilo! Kam bi se skril, da bi ne govorili o njem? Zakaj ne govoré naravnost, da bi jim povedal v obraz? Čital je, kako govore, da ne hodi k izpovedi že dolgo let, že od takrat, ker se boji, da bi ne prišel greh na dan. Čutil je, da ve to tudi sin in vsa družina, zato je ležalo nekaj med njimi, da niso govorili o tem. Vsako leto je prišla Velikanoč, kmet Luka se je odpravil od doma, povedal je vsem, da gre k izpovedi; vrnil se je zvečer in zdelo se mu je, da vedo vsi, da ni bil pri izpovedi, in sram ga je bilo laži. Rastla so leta in z veliko težo so padala nanj, vedno bolj temna je bila tema.

Tako je prišel ta dan. Sinaha je bila zjutraj oblekla sina in dali so mu ga zjutraj na pot, naj ga pelje poljubit boga v grobu. Ves čas, že vso pomlad so pravili doma to, da popelje letos ded vnuka k božjemu grobu in njemu se je zdelo, kaj hočejo s tem. Hočejo, da bi šel v cerkev in bi se očistil. Ko bi peljal vnuka, bi zaželel po lahki duši, po luči, ki je kot jasen pomladanski dan.

Kdo bi ne zaželel, kako bi ne zaželel? Ali kako, moj Bog! Taka teža let leži nad tem; Polonin je skočil v vodo zaradi pravde, njegova družina berači po svetu. In kaj, če gre in se izpove, ko bo ležalo vse še na duši, vsa njiva, težka kot nje prst, smrt utopljenega človeka in vse, kar so prinesla leta potem!

Premislil je bil že stoinstokrat, vso noč je premišljal, vse je spravil skupaj do jutra. Oblekel se je praznično, vzel je vnuka za roko in odšel. Vsi so ga gledali proseče; zdelo se mu je, da se jim je smilil, in povsili je oči pred njimi. In takrat je vstala poleg vseh ta strašna misel, da se grehi očetov maščujejo na otrocih in otrok otrocih. Zaskalelo ga je takrat v temi duše, kakor da je ogenj padel tja, kakor da je luč hotela sežgati temo, a tema kakor da se je prirastla k duši. Pogledal je v jasni obraz vnuka, čutil je njegova nedolžna jasna leta, in glej, prišlo bi nekoč, da bi padla nanj nesreča z vso silo, na nedolžnega zaradi krivičnega. Prišlo bi takrat očiščenje, a bilo bi prepozno! Tako je mislil ves čas, ko sta stopala z vnukom po poti proti dolini. Kakor pekoči ogenj je bil blagodejni pomladanski dan, ker je čutil njegovo hrepenjenje pod

žalostnim solncem, kako si vsa zemlja želi luči jasne, da bi se zasvetilo in vse oživel v njej.

„Ali si truden?“ je začel Luka pogovor z vnukom.

„Ne, nisem“, je odgovoril otrok in je gledal v dolino, kjer je stala cerkev in kamor so po vseh potih in cestah peljale tete in matere otroke v cerkev poljubljat boga v grobu.

„Ali bi ne sedel tu na naši njivi? Jaz sem truden“, je rekel Luka. Vnuk pa je že komaj čakal, da bi prišla v dolino, kajti njegova mlada duša je že dolgo sanjala o božjem grobu, o slavi in lepoti, ki je tam. „Ne, hitiva, mudi se, oče!“ je dejal otrok.

„Sedi rajši, lahko še prideva, lepše je potem“, je rekel starec in sedel na zemljo.

Zdelo se mu je, da bi lahko govoril z vnukom o dnevu, ki leži nad zemljo, a težko je to povedati, kajti ne pripovedoval bi o dnevu, ampak bogve kaj, vse to, kar je v tem dnevu ali pa v njegovi duši. Hotel je še enkrat vse premisliti in potem bodi, kakor mora biti.

Zakaj se je torej začelo? Ali ni bilo to že od takrat, ko je bil še mlad in je ljubil mlado dekle? Oženil pa se je z drugo, ki je bila bogata. In prišel je Polonin, imel ni ničesar in se je oženil z njegovim mladim zapuščenim dekletom.

Takrat se je že začela ta tema v Lukovem srcu, sovraštvo je bila in zavist. In potem je ležala lepa njiva sredi njegovega polja in ta njiva je bila kajžarja Polonina. Hotel je, da bi bilo vse njegovo, vse, kar se vidi naokoli. Zato si je vzel pot čez njivo in posodil je zato kajžarju petindvajset goldinarjev. In potem se je začela pravda, dokler niso potegnili kajžarja iz reke.

„Ali so govorili o meni doma?“ je vprašal Luka, da bi se iznebil spominov.

„Ne, nič niso govorili“, je odgovoril vnuk, ki je vedno gledal na cesto in si želel, da bi šel z onimi dalje v cerkev.

„Ali so drugod kaj govorili?“ je vprašal kmet Luka.

„Nič niso govorili“.

„Poglej, ta njiva je velika vrednost; pot gre čez njo na vse naše polje. Vidiš, ko je Judež izdal Kristusa, je vrgel denar v tempelj in se je obesil. Oni pa so šli in so kupili lončarjevo njivo. Na veliki petek je bilo to, kakor danes. — No, kaj mu to pripovedujem“, je pomislil potem. Kako bi povedal vse to, kar mora iz srca? Spomnil se je, da je bil človek, ki je nosil greh na duši in ni mogel drugače: izkopal je zemljo in povedal vanjo svoj greh. Toda zemlja ni mogla v sebi obdržati greha, moralo je na dan, pod solnce.

Zrastlo je tam drevo in vsi listi na njem so šumeli, kar je bil povedal v zemljo . . . Vse mora na dan, pod sonce, da je konec teme! Njegove roke so grabile prst na njivi in jo zasipale. Rahla je ta prst in kako težka! Zagledal se je v brazde. Kaj leži v njih, da vselej tako bobni, kadar orjejo . . . ? Vse je živelo v njivi, pajki in žuželke so bežale semtertja. In človek si ne da živeti: zatira brata in umori sam sebe, ne mara lepega solnca nad seboj. V temi tava in mori, mori, in ko zahrepeni nazaj, ni več poti do belega dne . . .

„Pojdiva v cerkev“, je prosil vnuk.

„Počakaj še! Ti boš nekdanj gospodar, tudi to njivo boš imel. Vidiš, prišel bo mogoče berač v hišo in ti ga boš vprašal, kdo je. Kajžarjev, Polonin, bo rekel, ti pa ga pelji sem in daj mu to njivo . . .“

Kmet Luka je vstal. „Kaj sem to govoril?“ je pomislil. Povedal bo otrok naprej in vsi bodo izvedeli. Prišli bodo in gledali nanj s krvavimi očmi. Zabetesnela je tema v duši.

„Pojdiva“, je rekel in peljal vnuka za roko, „glej, morda se bova zvečer šele vračala“.

Zbal se je večera. Šla sta počasi dalje po poti čez njivo. Reka je močnejše, mogočnejše šumela. Težka, trudna je bila pot. Gnali bi me morda tako, je pomislil kmet Luka, kot ženo cigana, ki je ukradel svetel tolar, gnali bi me tako — in roke so mu lezle vkup, kakor da bi čakal, da ga uklenejo — in lažja bi bila tista pot, nego ta. Kajti ustavil bi se na cesti in povedal bi na glas povest o njivi. Smilil bi se vsem in vsi tisti, ki še nosijo temo po srcih bi se predramili in se zbali, kajti noč se boji dneva. In takrat, tisto pot bi se zjasnilo, tema bi prešla. Ne zato, ker ga tako ženejo, ampak ker ve svet, da njiva ni njegova. Prišli bodo tisti, ki zdaj hodijo brez doma po svetu, posedli jo bodo in se živili na njej.

Kakor da se je temnilo solnce. Močnejše je zašumela reka, kot da hrepeni za njim. Zatrepetalo je po njivi, kot da je je strah noči.

Luka je stopal počasi dalje in ni upal ozreti se. Zdelo se mu je, da leži noč na njivi za njim. Ali je ostala tam? Dà, vse leži tam na njivi in v duši je dan, kakor da v večeru vstaja mogočno solnce. Čez dva dni bo Vstajenje. Popoldne, ko bodo sosedje prišli iz hiš in govorili o vremenu, bo povabil može k sebi. Sedel bo za mizo, ko bodo prišli, kolač bo stal na mizi in piruhi okoli njega. Prišli bodo s počasnimi, trdimi koraki, zdelo se jim bo, da pride sedaj vse na dan . . . Starca je zbolelo pri tej misli . . . Ne, nič ne bodo vedeli, kaj morejo vedeti! Prišli bodo, kakor da pridejo v vas, kakor se prihaja o praz-

nikih, ko ni česa delati. Posedli bodo ob peči, po klopih in okoli mize. Začeli bodo pogovor o pomladi, o praznikih, o vremenu. Kmet Luka je videl vse pred seboj, kako sedijo. Oprijemljejo se s trdimi rokami za klop in zvonijo z nogami. Vsem se bere že na obrazu trud pomladanskega dela. Vsak začenja počasi pogovor bog ve o čem . . . Vedo sicer, da jih je poklical on, a nič ne izprašujejo, zakaj. Bo že povedal, če hoče. In ko so že čisto v pogovoru, začne počasi on, kmet Luka . . . Zopet ga je zbolelo v srcu. Kako to začeti? Pričel bo tiho, kakor da ni nikogar v hiši, kakor da govori sam seboj, samo zato, da bi šlo ven iz duše, kakor je govoril oni, ki je povedal svoj greh v zemljo.

„Vsi veste, kako je; kdo med vami bi mogel reči, da je čist, da se ne drži krivica njegovih rok? Nihče bi skoraj tega ne mogel reči, kajti zaslepljen je človek, kadar greši, sicer bi ne grešil, in lahko da je dolgo slep, da živi v temi. Kdo ni grešil v svojem življenju, ko smo brez svoje krivde že v grehu rojeni, ker smo rojeni na zemlji in nismo padli z neba! . . .“

Spogledali se bodo morda, kaj jim to govori, a molčali bodo in mislili, ali je res tako, in bodo poslušali dalje.

„Tudi jaz sem grešil; greh je, da sem grešil, a da nisem popravil greha, je še večji greh“. — Pogledal ne bom nikomur v oči, je mislil pri tem. — „Začelo se je s sovraštvom in zavistjo in ni moglo biti drugače, kajti zlo se v zlu rodi in teme ne preženeš s temo, bolezní ne ozdraviš z boleznijo, greha z grehom ne izbrišeš. Zato ni moglo biti drugače, — in jaz sem čutil vstajenje — zato z dnevom preganjam noč. Sedemdesetkrat sedemkrat je velel Bog odpustiti; zato, če sem grešil jaz, ne grešite vi, kajti vse je greh, kar je zoper človeka. Zato dajte njivo nazaj in popravite, kar je mogoče; sezidajte jim kajžo, odkoder pridejo, naj se naselijo v nji in naj žive, da bomo mogli živeti mi!“ — Zablestele se bodo seveda oči. — „Dà, ne glejte, vse je resnica in ne segajte sedaj po meni, ampak razjasnite temo sami v sebi! Tam je torej njiva, ni naša, kajžarjevih je in sedaj je jasno moje življenje.“

„Oče, zakaj pa so umorili Kristusa?“ je prašal vnuk.

Kmet Luka se je zdrznil. „Kam sem se zamislil“. Ozrl se je naokoli, nikogar ni bilo blizu.

„Ali sem govoril na glas?“ je vpraša vnuka.

„Ne, niste govorili.“

Kmet Luka je pomislil. Kako bi mogel to govoriti pred ljudmi? Kaj bi storili z menoj?

„Zakaj pa ni Bog pomoril vseh, ki so ga umorili?“ je vprašal vnuk.

„Umorili so ga, ker so ga sovražili, on pa ni hotel nikogar umoriti“. . .

„Ko bi bil jaz Bog, bi pobil vse.“

Starcu se je zasvetilo v misli. „Tako mlad in že misli, kako bi ubijal! . . . Zato začnemo pot v temi in gremo naprej v nji in ko zahrepenimo po luči, skoraj ni mogoče do nje.“

„Nikogar bi ne smel ubiti. Greh njegov pade na tebe in nositi ga moraš seboj po svetu. Po jasnih potih hodi in boj se teme, ki je greh grehov! V nji so in iz nje pridejo in vanjo beže.“

„Zakaj tako pravite?“

„Ne more razumeti in tako pojde dalje“, je pomislil Luka in težko mu je bilo.

Prišla sta na cesto, ljudje so šli k božjemu grobu. Nabrali so se okoli in okoli njiju. Ko jih je Luka pogledal, so se mu zdeli dobri, hotelo se mu je, da bi objel tega in onega in mu povedal vse, kaj je rekel vnuk. Pogledal jim je v oči in kakor da jim bere tam: Krivičnik, k božjemu grobu greš? In stemnilo se je zopet, kakor da pada noč za žalostnim solncem; ali je morda prišla tema z njive in padla zopet z vso težo na njegovo dušo? Pot je šla nizdolu, a bila je težka in utrudljiva, kakor je pot v temi. Ko bi se vrnil, predno bo večer? In kako nazaj, nazaj po poti čez njivo, ko tam hodijo temni mrakovi in se pogovarjajo z reko v noči? Neprehodna bi bila ta pot, težka, da mora vsak pasti na nji. Kako nazaj, ko je spet prešel dan, ki je bil komaj zasvetil v duši, in so ga pregnali . . . !

Tisti večer se kmet Luka ni vrnil. Kajti pred cerkvijo je prijel neznanega človeka s trdo pestjo in mu rekel:

„Kaj veš ti o meni? Kaj kažeš name?! Bogve, kaj je v tvoji duši, sto njiv morda, kako moreš kričati meni v oči? Ubijal bi rad in ne veš, da je greh ubijati?“

Začudil se je neznan človek in se je ustrašil, kajti rekel ni bil čisto ničesar. Prišli so ljudje in zagorele so jim oči iz maščevanja in iz radosti po krvi.

„Poznamo te“, so kričali, „vedeli smo, da ne vzdržiš. Udaril te je Bog!“

In prijeli so ga od vseh strani in drugi so hiteli po vrvi in verige, da so ga zvezali. „Blazen je!“

Kmet Luka je obstal med njimi brez moči. Čutil je, kakor da je izbruhnila vsa sila teme iz njega in zdaj je kakor nedolžen bel dan, da človek čuti njegov lahki zrak in se mu hoče spati. Prišli so z vrvmi in verigami ter so ga odgnali. Sklepali so roke nad tem, da ni mogel prestopiti cerkvenega praga. Peljali so ga po cesti, ponosno in samozavestno so stopali pred njim in za njim. Trdo so držali vrvi, da bi ne ušel. In vsi, ki so jih videli, so s strahom gledali. Za goro je padalo žalostno solnce, da se je videlo, da zapada na veliki petek. Od zahoda so padale sence in so segale na vzhod brez luči. Padal je mrak na cesto, po kateri so gnali kmeta Luka. Reka je šumela po dolini enakomerno. Na obronku je ležala njiva; morda je zdaj dan na nji. Kmet Luka se ni ozrl, kajti bolj od vseh teh, ki ga peljejo zvezanega, je hotel, da bi bil dan, in zato ga peljejo. In tako ni mogel, kakor je hotel, ker hočejo ljudje maščevanja. Zato zapada žalostno solnce, kakor je sijalo; lahko bi se zasvetilo, da bi bilo jasno vse, zaplamtelo bi v življenju; a menda mora biti tako, kajti v tem je sila teme in moč človeka.

Zato je stopal udano upognjeni kmet Luka, kamor so ga peljali. Kajti zdelo se mu je, da imajo krvavo radost nad tem in čutil je, kakor da prehaja vsa tema nanje, v njegovi duši pa se dani; smilili so se mu, povedal bi jim, pa bi ne verjeli; in hodili bodo s to temo po svetu in videli bodo, kako je trudna in težka pot v nji. Morda ne bodo spoznali; kajti mislijo, da so bogovi, in da morajo ubijati in maščevati. Zato je tako na veliki petek in kaj pomaga, da pride čez dva dni Vstajenje in ga ne bodo čutili v svojih srcih, drugim pa ga niso dali doživeti. Bog ve, kaj bodo govorili in pravili in ko bodo prišli kajzarji-Polonini, jim ne bodo dali njive, in kajže jim ne bodo sezidali.

Tako je stopal Luka po cesti, kamor so ga peljali.

MACAROL.

Iz življenja v prisilni delavnici. Spisal Fr. Milčinski.

V primeri s prisilnimi delavnicami so kaznilnice pravzaprav otroški vrtci. Seveda je tudi v kaznilnicah dokaj lopovov, pristnih, trpežnih lopovov z večletnim jamstvom, a — v manjšini so! Štiri petine vseh kaznjencev so pohlevni backi, ki jim je le slučajno, iz hipnega vzroka zdrsnila noga s steze v lužo, in ki jim bo ta nezgoda v dosmrtno svarilo, da niti za las več ne stopijo v stran s pota, ki ga hodi poštena človeška družba. — Prisilne delavnice imajo sicer hvalevredni namen, poboljšati trdovratne, delomržne zločince. Vistini pa so zverinjaki: Zbran in zavarovan za železnimi križi je v njih izmeček hudodelcev, izmeček izmečka človeštva. Nepoboljšljivi tatje, nevarni vlačugarji, neukrotljivi siloviteži! Vsak izmed njih ima povprečno 20 do 30 kazni za seboj! O poboljšanju ni govora! Kakor divje zveri prežé potuhneni zgolj na trenotek, ko se jim kletka zopet odpre; kakor divje zveri dajo včasih duška svoji onemogli togoti in se koljejo med seboj. V tisti svoji veliki kletki žive svoje življenje, ki ga mi filistri ne umemo; njih čustva, njih misli, njih logika . . . vse nam je tuje! Le na blaznico nas nekoliko spominjajo . . .

Naj vam povem slučaj Macarola, kakor sem ga vestno posnel iz kazenskih spisov.

Macarol je bil priveden v našo prisilno delavnico leta 1898. naravnost iz koperske kaznilnice. Bil je naznat en dečko, 19 let star, rujavih las in obrvi in brez brk; imel pa je že sedem kazni na rovašu, pet zaradi tatvine in dve zaradi vlačuganja, kar pa je oboje pravzaprav eno in isto. Zakaj obsojajo se zaradi vlačuganja največ tisti, ki so sicer tatovi, ki se jim pa slučajno ne more do živega zaradi tatvine, ker se jim v hitrici ne more dokazati, kdaj, kje in kaj so kradli. Ta kazenskopolitična praksa je le v korist vsem poštenim davkoplačevalcem, in smatrati jo je za prav vesel pojav v kriminalnopolitičnem življenju naše države, ki se itak bolj zanima za udobnosti kaznilnic, nego n. pr. za delavska stanovanja. — V koperski kaznilnici je bil študiral Macarol dve leti, pa s slabim uspehom. Kaznilniško vodstvo mu je očitalo v svojem poročilu, da se je upiral paznikom, da je razsajal in pripravljaval razno nevarno orožje in enkrat celo v šoli pretepel kaz-

njenca št. 391. Nič niso tožili za njim, ko se je poslovil od Kopra in se v spremstvu dveh orožnikov odpeljal v Ljubljano, v našo prisilno delavnico.

Tukajšnji prisiljenci so že vedeli, da pride; njegov tatinski tovariš Čarga, ki je deset mescev poprej zapustil Koper, jih je bil pripravil na njegov prihod. Sprejet je bil bolj mrzlo, ker sta dva druga njegova tržaška znanca raztrosila vest, da je oduren in nadut. Ko so v teku enega tedna spoznali, da je res takih lastnosti in da ima vrhu tega slabo navado, z nožem mahati okrog sebe, pričeli so se ga naravnost ogibati. Edini prijatelj mu je ostal Čarga.

Čarga je bil doma nekod okoli Postojne, plavolas in modrook, mehke zaspane narave, za eno leto starejši od Macarola, a šele petkrat kaznovan, vselej zaradi tatvine. Macarol je pogostoma dobival jestvine z doma. Z njimi je nagrajal Čargu prijateljstvo in Čarga jih je lačnega želodca in hvaležnega srca rad sprejemal. Bila sta si nerazdružna tovariša, tako v delavnici, kjer sta lepila papirnate vrečice, kakor na izprehodih po dvorišču. Čim bolj so se drugi s sovražnimi pogledi ogibali Macarola, tem bolj se je ta oklepjal Čarga.

To je trajalo precej mescev, skoraj celo leto.

Potem je pa prišlo tako, da se je Čarga naveličal Macarola. Kaj bi se ga ne bil! Dan za dnem od zore do mraka gledati isti obraz in iste kretnje, duhati isto telo, poslušati isti glas, ko je imel na izbiro dovolj drugih tovarišev! Pričel se je zanimati za poldrugo leto starejšega črnega Laha, Karla Fiamina.

Ta Fiamin je bil nemiren človek, vlačugar po poklicu in neizrečno nesrečen v prisilni delavnici. Branil se je delati in upiral se je paznikom navzlic opetovanim disciplinarnim kaznim. Da pride vsaj za par mescev ven iz tega prokletega zidovja, je bil šel ta človek prejšnje leto samega sebe ovaditi ravnatelju zaradi neke tatvine, izvršene pred leti v Trstu; živa duša že ni več mislila nanjo! Fiamin pa je dosegel svoj cilj! Napravil je — seveda vkljenjen in v spremstvu dveh bajonetov — izlet v Trst pred deželno sodišče, bil tam obsojen in potem zaprt štiri mesece v kaznilnici. Po tej izprembebi je seveda

moral zopet nazaj v ljubljansko prisilno delavnico. — Tudi on je pogostoma dobival z doma jestvine in ni bil skop z njimi napram Čargu, ki se mu je vedno bolj približeval.

Macarol je bil jako domišljav dečko. Bil je torej sila užaljen v svojem samoljubju, ko je zapazil, da je Čarga sit njegove družbe. Značilno pa je, da se je maščeval najprej ne nad Čargom, ampak nad Fiaminom: ukradel mu je denar, ki je prišel zanj z doma, skrit med narezano gnjatjo. Fiamin ga sicer ni ovadil, kajti v prisilni delavnici je prepovedano imeti denar; dosegel pa je Macarol s to tatvino baš nasprotno, kar bi mu bilo ljubo: Čarga je postal le še ožji prijatelj Fiaminu, z Macarolom je pa sploh nehal občevati.

V tistem času si je vtihotapil Macarol od zunaj nekod dolg nož, ki ga je na koncu poostрил in na hrbtu spilil. Tovariši so ga ponoči opazovali, ko je vstajal z ležišča, jemal izpod vzglavja nož in z zobmi škrtaje ga zabadal v slamnico. Paznik pa je dremal za mizo.

Menda iz iste dobe je tudi sledeča njegova pesem, ki se je kasneje našla pri njem. Macarol ni bil olikan človek; obiskoval je bil le štiri, pet razredov ljudske šole. Kaj bi rekli kritiki strokovnjaki o njegovi pesnitvi, ne vem; zdi se mi pa da se jasno zrcalita v nji njegov značaj in njegovo duševno razpoloženje:

„Tisoč, tisoč, tisoč, tisoč,
tisoč, tisoč, tisoč besed
z enim človekom,
tisoč besed,
tisoč besed sva govorila.
Zdaj pa tisoč, tisočkrat zbogom!
Tukaj je tisoč, tisoč vragov!
Toliko vina nima nikdo!
Kedar pobegnem,
Krvav bo konec!“

Ko je tako dal duška svoji bridki užaljenosti, svojemu neutešljivemu, po maščevanju koprnečemu sovraštvu, obvladali so ga mehkejši občutki, in zapel je o vsem, kar se mu je zdelo ljubeznivo in nežno:

„Lepe oči rože vrtnice,
lepa dlaka zajčeva,
lepe ustnice lilijine, —
kako hrepenim po vas!“

Poezija, dar nebeški, mu je ohladila strast in za hip pregnala jokavo otožnost; prečital je pač svoj umotvor, vzbudila se mu je zopet mirna samozavest in ponosno se je podpisal:

„Velečislani gospod Macarol,
pesnik, imenovan črni
in imenovan beli i. t. d., i. t. d.“

Druge literarne zapuščine se ni našlo za njim, dasi je domnevati, da to ni bila prva, niti edina pesem velečislanskega gospoda Macarola, pesnika, imenovanega „črni“ in imenovanega „beli“.

Razmerje med imenovano trojico pa je postajalo od dne do dne bolj napeto. Končno so celo pazniki opazili, da se nekaj kuha med njimi. Zato so Macarola premestili v drugo delavnico.

Dne 14. junija pa se mu je posrečilo uiti od tod. Vtihotapil se je v delavnico, kjer sta delala ona dva. Kakor maček je planil na Fiamina in ga zgrabil za vrat. Fiamin ni črnil glasu, ampak sprejel boj, in nema sta se davila, suvala, tepla in valjala po tleh, dokler ju niso ločili pazniki in ju vtaknili vsakega za osem dni v samotni zapor.

Pa tudi v mračni celici se Macarolu ni ohladila kri. Vpil je pri durih na Fiamina, naj se varuje, ker ga bo razrezal na 720 koscev, ko pride vun! Fiamin ga je z zasmehom zavrnil, naj skrbi rajši za svojo kožo! — V svoji besnosti je razbil Macarol okno celice in poškodoval ležišče, kar ga je stalo 24 ur temnice.

Po prestani disciplinarni kazni se vsled strožjega nadzorstva ni mogel več splaziti iz svoje delavnice k sovražnikoma. Zato pa je pričel njima pošiljati pisma, pisana s svinčnikom na debel siv papir, kakršen je služil za vrečice. Pošto je prenašal tovariš iz Koroške, Janez Wegleitner, ki je bil v boljših časih pekovski pomočnik, in ki je sedaj moral uporabljati svojo strokovno izurjenost za kuhanje in raznašanje popa po delavnicah.

Prvo pismo je bilo naslovljeno na Čarga. V njem je Macarol grozil, da razbije Fiaminu glavo. Čarga je dal pismo brati Fiaminu, ki se je neznansko razljutil; penil se je od jeze in nabrusil si nož, Čarga ga je pa miril.

V soboto potem je dobil Macarol z doma zopet sardele; sporočil je to Čargu in ga povabil, naj pride k njemu v delavnico. Čarga pa ni prišel. V nedeljo mu pošlje Macarol po Wegleitnerju dve sardeli, a Čarga — ju odkloni. Nato mu je Macarol v ponedeljek zjutraj pisal sledeče pismo:

„Sinoči sem ti poslal malo sardel, kakor po navadi. Kaj to pomeni, da jih nisi maral? Vzroka ne vem; mislim, da ti nisem nič hudega storil, več dobrega! Zato bi rad vedel, kaj hočeš reči s to stvarjo. Bodi tako dober in odpiši mi, če ne pa glej, da gotovo ob enajstih semkaj prideš, če ne, bo slabše, da veš, ker vzrok hočem vedeti in ali ti kdo kaj očita zastran mene in kaj.

Macarol.“

Čarga mu je odpisal na isti listek:

„Vzrok je ta, ker ne maram, da mi kdo kaj da, potem mi pa v zobe meče, koliko sem mu požrl! Hudega mi nisi nič storil, pač pa dobro, in povrnem ti dobro, kadar bom mogel, če ne tu, pa v prostosti. Daril pa ne maram!“

Čarga.“

S tema notama se je nehala korespondenca in konflikt se je bližal vrhuncu in katastrofi. To so slutili vsi prisiljenci.

Še tisti večer, ko se je na stopnicah srečal oddelek prisiljencev, prihajajočih z dvorišča, z oddelkom, namenjenim na izprehod, je Macarol zahrnel nad Čargom: „Baba, jutri vidiš, kaj storim v cerkvi! Le preskrbita se z nožema, končam vaju oba!“

V torek na vse zgodaj je Macarol zopet čakal na stopnicah in ponovil to grožnjo Fiaminu, ki ga je pa zavrnil, da je vse v redu, in naj se pripravi, da prejme plačilo za ukradeni denar in za zmerjanje. To jutro ob polšestih so imeli prisiljenci skupno mašo. Čarga in Fiamin sta vzela vsak svoj nož seboj.

Ko so se po končani božji službi prisiljenci vsuli iz kapele, je Macarol čez glave zaklical Fiaminu: „Jaz sem pripravljen, nesramnik!“ Fiamin mu je odvrnil: „Jaz tudi!“

Izpred kapele se je prišlo skozi ozke duri na izprehodno dvorišče. Stopivši skozi nje, se je Macarol potuhnil poleg njih k steni.

Vsi so pričakovali, kaj bo!

Čarga se je v gnječi bližal durim in se pripravil. Čim je prestopil prag, je hipoma zasadil poleg duri prežečemu Macarolu nož v trebuh. Potem je obledel, vztrepetal in šel v delavnico. Nož, ki mu je bil padel iz rok, je pobral Fiamin.

Zaklani Macarol ni dal glasu od sebe. Oma-hujoč se je vlekel čez stopnjice v sobo za bol-nike. Spotoma je izgubil iz rokava nož. Čez pol ure je bil mrtev. Vsi so se oddahnili, pazniki in prisiljenci . . .

Čarga se je dal mirno odvesti v zapor.

„Zakaj ste zaklali Macarola?“ so ga vprašali

„Ker mi je rekel „baba“!“

Fiamin se je oglasil: „Zaprite še mene, jaz sem z njim v kompaniji!“

Čarga: „Fiamin ni z menoj v kompaniji! Izmisli si je to, ker je rajši zaprt, kakor v prisilni delavnici.“

Zaprla so oba.

Prišla je sodna komisija z zdravniškima izvedencema, da raztelesi Macarola. Našli so, da je imel Macarol na levi nogi vtetovirano ime — „Čarga“ . . .

KOČA NA OKREŠLJU.

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

„Slovenska Matica“ izda za l. 1906. sledeče knjige:

1.) Letopis: ureja tajništvo; 2.) Zbornik: ureja L. Pintar. Vsebinska: dr. Fr. Ilešič: Češko-slovenska vzajemnost. — Dva životopisa. — Jos. Suman: Jezikoslovni paberki. 3.) Narodne pesmi: ureja dr. K. Štrekelj. X. zv. 4.) Prevodi iz svetovne književnosti: Moč temè, drama v 5 dejanjih. Spisal grof L. N. Tolstoj. Urednik Fr. S. Finžgar. 5.) Spomini dr. Josipa Vošnjaka: ureja M. Pleteršnik. II. del. 6.) Knezova knjižnica: Martin Kačur. Povest Iv. Cankarja. Ureja Fr. Levec. 7.) Zabavna knjižnica: zbornik novelet. 8.) Hrvatska knjižnica: ureja dr. Fr. Ilešič.

William Shakespeare: Beneški trgovec. Igrokaz v petih dejanjih. Poslovenil Oton Zupančič. Založila „Slovenska Matica“. (Prevodi iz svetovne književnosti) Ljubljana 1905.

Kdor se zanima za razvitek slovenskega slovstva, je gotovo z veseljem pozdravil načrt, ki si ga je izbral nanovo oživiljeni odbor „Slovenske Matice“ za kažipot svojemu delovanju. Oziralo se je pri tem na raznovrstne stroke, na znanost in na leposlovje, na leposlovnem polju pa tudi na tuja slovstva.

Češka akademija znanosti ima v svojih izdanjih „Sborník světové poesie“, in podjetni češki založnik Otto je v svoji „Světovní knihovni“ izdal v več nego v 400 zvezkih najodličnejša dela prvih svetovnih pisateljev, — samo iz slovenskega slovstva še ničesar.

Prva zahteva pri vsakem prevodu pa je ta, da se mora prelagati iz izvirnika.

Gospod Zupančič je morebiti imel tudi izvirnik pred seboj, pri prevajanju pa se je preveč držal zastarelega Schlegelna. Glavni dokaz za to je dejstvo, da je v II. dejanju, tam, kjer Graciano in Salarino nastopita v šemah, začel šesti prizor, med tem ko se v originalu 6. prizor začneja 70 vrstic pozneje. Na ta način se je II. dejanje raztegnilo v 9 prizorov, dočim jih je v izvirniku samo 8. Tako je razdelil Schlegel v svojem prvem prevodu II. dejanje in za njim Poljak Paszkowski in tudi Čeh Sladek, najboljši slovanski prelagatelj Shakespeareov, čemur se silno čudim.

Zupančič prelaga na str. 29. tako-le: „Prosim vas torej, stari mož, torej, prosim vas: ali govorite o mladem gospodu Lancelotu?“ — Schlegel: „Ich bitte Euch demnach, alter Mann, demnach ersuche ich Euch“ itd. itd. Shakespeare pa: But, I pray you ergo old man, ergo, I heseech you itd. Sladek: Ale prosim, ergo, starouše, ergo, žadam itd. Schlegel in vsak prevajatelj mora v prevodu pustiti Shakespeareu latinsko besedo ergo. Poljak Paszkowski je tudi Schlegelnov „demnach“ prevel s „prince“.

Na koncu 2. prizora ima izvirnik tole besedilo: „Whiles we shut the gate upon one wooer, another knocks at the door. To sta namreč dva stihla, pa krivo natisnjena besedi wooer in door se rimate. To je pregledal Schlegel in prevel: „Derweil wir die Pforte hinter einem Freier verschliessen, klopft ein anderer an die Thür“. Poljak se je dal tudi zavesti, kakor Zupančič, ki je prevel: „Komaj zaklenemo duri za jednim snubcem, že trka drugi na vrata“. Pravilno bi bilo:

Ko jeden ženin je zapustil nas,
Tako je drugi dal o sebi glas.

Sladek:

Za jednim sotva zavřeli jsme vrata,
Již druhý ženih do dvěri nam chvata.

Mimogrede bodi povedano, da pri Zupančiču tudi na koncu prvega prizora I. dejanja nedostaja rime; ti se imata glasiti:

Poslušaj; to ti dēm, prijatelj mili:
dovolj ti novcev bodo podosili.

Da je Zupančič prevajal po Schlegelnu, se lahko razvidi iz prvih vrstic.

Zares ne vem, kaj hoče ta potrlost;
Jaz sem je sit; vi pravite, da tudi.
Toda kako, odkod mi je privela,
Iz kakšne je ustvarjena snovi,
To naj šele izvem.

Schlegel:

Fürwahr, ich weiss nicht, was mich traurig macht;
Ich bin es satt; ihr sagt, das seid ihr auch,
Doch wie ich dran kam, wie 's mir angeweht
Von was für Stoff es ist, woraus erzeugt,
Das soll ich erst erfahren.

Po izvirniku:

Zares ne vem, zakaj sem tak potrť;
To me teži, in slišim, tudi vas.
Kako sem staknil ali našel to,
Iz kake je snovi, od kod rojeno,
To naj šele izvem.

O kaki „sitosti“ ali da bi kaj „privelo“, ne ve Shakespeare nič, pa tudi češki prelagatelj ne.

Kdor zasleduje slovanske prevode Shakespeareovih igrokazov, se lahko prepriča v kratkem, da nahajamo tu jako malo samostalnosti. Imam pred seboj ruski Learov prevod iz peresa Družininovega in vidi se, da je izpuščena skoraj polovica rimanih kitic in tudi tu ali pa tam kaj iz nevezanega besedila. In vendar je prevod izšel v šesti izdaji.

Leta 1897. je prvi Schlegelnov prevod obhajal stoletnico. Istega leta je dr. Henrik Biegeleisen s pomočjo osmerih poljskih pisateljev izdal nanovo poljski prevod Shakespeareovih igrokazov v osmih zvezkih. V tem izdanju je „Trgovec beneški“ v tisti obliki, kakor ga je Schlegel izdal prvotno da ima namreč drugo dejanje devet prizorov, dasi jih ima izvirnik samo osem. Po tej krivi razdelitvi se je ravnal tudi slovanski prevajatelj in čemur se najbolj čudim, tudi Čeh Sladek, ki je še najbolj samostalen izmed vseh slovanskih prevoditeljev.

Kar se tiče slovenskega sloga, v katerem Slovenci podajajo Shakespeara svojim rojakom, bi moral biti ta slog ko. likor mogoče brez tujk, preprost, brez vpliva naše nemške vzgoje ter odbran, kajti tako delajo tudi sorodni Slovani.

Silno čudno rabijo Slovenci v pisavi „pluralis majestaticus“, n. pr. „No, ste žalostni, ker niste pač veseli“. Čeh pove to tako: „Že proto smuten jste, že nejste veseli“. Takisto govore vsi Slovani, in v Slovencih tudi Primorci. V Shakespeareovih prevodih bi se Slovenci morali bližati slogu drugih Slovanov in se kolikor možno otestiti nemškega vpliva. V tem prevodu pa je germanizmov preveč!

Jako škodljivo vpliva na slovenski slog tudi dejstvo, da stavljajo Nemci v odvisnih stavkih glagol na konec in

dopolnilo pred glagol, kar vestno posnemajo Slovenci. Kdor čita tudi v drugih jezikih, temu ta grda razvada v slovenščini praska po ušesih. Izgledov si vsak čitatelj lahko sam nabere ne samo pri Zupančiču, nego tudi pri drugih starejših in mlajših pisateljih. (Dalje prih.)

Spomini dr. Josipa Vošnjaka, ki jih je izdala „Slovenska Matica“, so našli v št. 123. (1. marca t. l.) Srpskega Književnega Glasnika velesimpatično kritiko in pohvalo.

Šašel Ivan: Bisernice. Iz belokranjskega narodnega zaklada. 1906. Cena 2 K. — Bela Krajina, lepa pokrajina ob visokih Gorjancih in Kulpi, je zanimiva za folklorista, jezikoslovca in za prijatelja naše krasne narodne pesmi. Tu se je ohranila narodna slovenska noša, tu še žive narodni običaji, ki segajo daleč nazaj v staro davnino, tu se govori in poje v jeziku, bogatem, izvirnem in krasnem. Zaslužna knjiga je torej ta zbirka belokranjskih pregovorov in rekov, pripovednih in lirskih pesmi, vraž, praznih ver in običajev, bajeslovnih povestic, pravljic in pripovedek. Kdor prebere to knjižico, temu stopi pred oči popolni Belokranjec: bogat po svojem jeziku, originalen po svojih pregovorih, vesel in razposajen v svojih popevčicah in strog in moralizujoč v pobožnih verzih. Tu je ležal zaklad, ki ga je še mogel dvigniti sedanji rod, prihodnjemu pa bo morda že nedostopen in izgubljen. Če se nabere narodnega blaga iz Bele Krajine še več, smo prepričani, da ne ostane brez vpliva zlasti na razvoj našega pesništva in književnega jezika. Nekatere lirske pesmi so pravi biseri v tej zbirki. Ako pojdejo naši mladi pesniki sem v šolo, bi nastopila naša umetna pesem edino pravo pot, ker se bo naučila narodne ljubkosti in preprostosti ter se navzela toplote čustvovanja. Zdi se nam, da je bil Oton Zupančič prvi naš poet, ki je prisluškoval Belokranjcem! — A še bogatejši vir je ta knjiga za jezikoslovca. Ne le obširni slovar na koncu zbirke, ampak vsak verz nam diha belokranjske moči in živahnosti, ki ni nikoli v zadregi za nenavadno lehak in obenem lep izraz. Ta krasni jezik že izumira in velika škoda bi bila, da bi izmrli brez koristi za slovenski književni jezik, ki se ob njem lahko oživi, okrepi in obogati. Sploh je vsa knjiga kakor lepa, nenavadna pesem, iz skritega kota naše domovine, a pesem, ki izzveni in umrje vsak trenutek. Priporočamo knjigo zlasti Belokranjcem v tujini, ki jim bo kakor lepe sanje o domačih lozah in vinogradih. Iv. Šašel se je potrudil, da je ohranil jeziku v besedah in oblikah popolnoma belokranjski značaj. Zbirka je sestavljena skrbno in z velikim razumevanjem dane naloge ter služi nabiralcu v veliko čast, a nam v še večje veselje. Priporočamo jo! Temu zvezku bo sledil menda še drugi zvezek, tako vsaj je soditi po številu na naslovnem listu. Nam bo dobrodošel.

Wagner O.: Anton Aškerc. V „Slovanskem Prehodu“ (čís. 7.) je objavil O. Wagner pod naslovom „Pěvci-buditeli“ članek, v katerem se bavi s 50letnico A. Aškerc a in njega literarno delavnostjo: „Zgodovinske snovi so mu zlasti dragim pesniškim pramenom“, — piše Wagner; — „po njih sega z opravičenim zanimanjem vedno iznova, da bi svojemu narodu, ki ga ljubi z vročo ljubeznijo svoje plemenite duše, pokazal neutajljiva dejstva domovinske historije ter ga naučil ravnati se po njih; Aškerc hoče ubogemu, zanemarjenemu, zapuščenemu slovenskemu narodu odpreti oči, ga zbuditi iz stoletnega spanja, ki ga je vrgla vanje protireformacija. In resnično je bil že čas, da je bil dan Sloveniji tak pevec-buditelj, ravno dandanes, ko ji z ene strani grozi vsenemška silna lakomnost, z druge strani pa v domovini sami prikrita reakcija. Tu je znameniti Aškerc docela na svojem mestu, kakor Bezruč v Šleziji, kakor naš Machar v današnjih razritih razmerah in kakor so bili pred njim Neruda,

Havliček, Kollar . . .“ Dalje naglašja Wagner, da je Aškerc poet „silne akcentovane tendenčnosti“, boja, vztrajnosti in svobode. „Njegovega življenja pot ni bila postлана z rožami. Iz katoliškega duhovnika je postal uradnik, literat, ki koplje danes cesto novim idejam med slovenski narod. Ako je treba o kom reči, da mu je življenje boj, potem velja to predvsem za Aškerc a; ako pa je možno trditi, da resno delo visokih ciljev osrečuje, potem je Aškerc med najsrečnejšimi ljudmi“. Končno ocenjuje Wagner jako laskavo Aškercovo najnovejšo knjigo „Mučeniki“.

Domači zdravnik. Časopis za negovanje zdravja, vzgojo otrok in zabavo. Izdajatelj in urednik Jan. Okič-Jereb v Dekanah (Istra). Izhaja 20. vsakega meseca. Cena celoletno 2 K. Dobri namen koristnega lista, ki ga priporočamo, ne opravičuje zanikarne korekture tiska in naravnost strašnega jezika. Nadejamo se boljšega nadaljevanja!

Mala biblioteka. Urednik Risto Kisić. Vlasnik: Izdavačka knjižnica Pahera i Kisića. Mostar. Sv. 109/110: Svetislav Stefanović: Pesme. Originalne i prevedene. Treća knjiga. — Sv. 111/112: Enrik Ibsen: Rosmersholm. Drama u četiri čina. — Sv. 113/114: Svetislav Čorović: Ženidba Pere Karantana. — Sv. 115: Simo Matavulj: Car Dukljan. — Sv. 116/118. Milan Budisavljević: Tmurni dnevi. Pripovijesti. — Ta izborna urejevana „Mala biblioteka“ prinaša vsak mesec po dva zvezka izvirnih srbskih ali hrvatskih leposlovnih del ter prevode iz vseh svetovnih literatur. Kot prilogo prinaša časopis „Pričegled“ z literarnimi referati, kritikami in oznanili. To krasno književno podjetje, ki prinese v kratkem tudi zbornik slovenskih novel in povesti, priporočamo iznova!

Dr. Josip Štolba, odlični češki pisatelj, leposlovec, potopisec in dramatik, je 3. maja t. l. slavil čil in čvrst svojega življenja 60. leto. Velesimpatični češki literat je znan slovenskemu občinstvu zlasti kot avtor veseloiger „Bratranec“, „Morska deklica“, „Njen sistem“, „All right“ in „Vodno društvo“. Spisal pa je še celo vrsto veseloiger in burk, več zvezkov novel, humoresk in potopisov po zahodnji Indiji, Mehiki in Severni Ameriki. Za svoj 60. rojstni dan je izdal I. del svojih spominov pod naslovom „Z mých pamětí“. Vzpominki ze života, z divadla a z literarních styků. „Slovani“ je pisal več o tem velezaslužnem možu v št. 1. III. letnika ter je prinesel takrat tudi njegovo sliko.

Ukrajinsko slovstvo na Ruskem l. 1905. Iz zbornika „Ukrainische Rundschau“ posnemamo sledeče podatke: V ruski Ukrajini do novejšega časa pravzaprav ni bilo nobenega slovstva, ki bi bilo zrcalo in izraz v društvu vladajočih idej. Najlepše in najboljše, kar je izšlo v maloruskem jeziku, se je natisnilo onstran ruskega kordona ter se je moralo preko meje utihotapljati. Le pičila, od cenzure obrezana in pohabljená dela so mogla iziti v ruski Ukrajini. L. 1905. pa je rodilo ukrajinsko časopisje. Skromni lublinski „Chlib o r o b“ (kmetovalec) je postal prvi sel svobode maloruskega, toliko časa zatiranega jezika. Rojstvo tega lističa je za malorusko kulturno zgodovino epohalen dogodek. Za njim sta se pojavila doslej že nova lista „Ridnyj Kraj“ in „Hromadska Dumka“, ki naznanjajo novo dobo maloruskega narodnega in socialnega življenja. Leposlovje ima za sedaj še almanah za posodo svojega obstanka; najvažnejši je almanah „Bahattja“, ki ga je izdal v Odesi Iwan Lypa. V njem je izšla najnovejša povest staroste ukrajinskega leposlovja, Panasa Myrnega „Žalosten spomin“ ter so priobčene povesti pisateljic L. Janowske, Dniprowe Čajke in Olhe Kobylanske. Almanah prinaša tudi pesmi, med katerimi je najdragocenejši biser pesem Iwana Frankota.

Drugi almanah „Perša lastiwka“, ki ga je izdal Černjaskyj, prinaša važne članke o delih mlajših ukrajinskih pisateljev. O. Kowalko je izdal pesniški zbornik „Rozwaha“ s portreti poetov in umetnikov, Hrinčenko pa zbornik „Dosj witnoh ni“ s prispevki raznih pesnikov. Kijevisko knjigozaložništvo „Wik“ je izdalo zbornik črtic povesti mladega W. Stefanyka, II. zvezek del (povesti in spisi) B. Hrinčenko, povesti L. Janowske in III. zvezek del Iwana Frankota („Boryslawskie powesti“). Prvi trije pišejo svoje črtice in povesti iz življenja kmetov, delavcev, otrok in ženstva. I. Franko podaja v celi vrsti črtic, zgodovino Boryslawa, te ukrajinske Kalifornije. To so slike strašnega propadanja siromaka kmeta, ki ga ubija kapitalizem in slike brezvestnega zlorabljenega delavstva v rudokopih. V Poltavi je izšel 5. zvezek „dram in veseliger“ Iw. Tobilewicza (Karpenka Karyja); v tem zvezku je zgodovinska drama „Handzja“ in dve veseligrice. Edini ukrajinski leposlovni list je „Kijewska Starina“, v katerem so izšle nagrajene povesti „Holota“ W. Wynnyčenko (iz življenja grajskih hlapcev in dekel), „Pod minareti“ M. Kocjubynskega (iz tatarskega življenja na Krimu) in „Vae victis“ M. Černjavskega (iz življenja v samostanih in v višjih vrstah duhovništva). Končno je izšlo še nekaj popularnih brošur za kmete in mladino. Malorusko dobrotvorno društvo v Peterburgu je izdalo doslej 6 takih popularno-znanstvenih in patriotskih brošur v 65.000 iztiskih. To je malone vse, kar je izšlo l. 1905. na književnem trgu v ruski Ukrajini. Ker pa je kitajski zid, ki je ločil Avstrijo od Ukrajine, končno padel ter se je tudi na maloruskem nebu pojavilo solnce svobode, se je nadejati za bodoče krepkega vzleta maloruskega slovstva, ki je bilo vedno zvesto demokratskim načelom in svobodoljubnim idejam. Duh Ševčenka plava nad Ukrajino in kliče k vstajenju svoje dolgo zatirane brate!

Prevodi iz slovanskih literatur. V zadnjih letih se je začelo iz slovanskih literatur pridno prevajati tudi na slovenski jezik. Ker pa niso prevajalci v nobeni zvezi med sabo, se ponavlja isto, kar se je zgodilo s Sienkiewiczovim romanom „Z ognjem in mečem“, namreč da se prevajajo ista slovanska dela dvakrat (Mračne in Miklaveč). S tem je za enega prevajalca ves trud in čas izgubljen! Sedaj se je primeril istotak slučaj z Dostojevskega romanom „Zločin in kazen“ (Raskolnikov). Prevedel ga je lani g. Vlad. Levstik v Ljubljani ter prodal svoj prevod že založniku Fed. Bambergu; istočasno pa sta isti roman prevajala tudi gosp. Kuster in g. dr. Prijatelj na Dunaju. Po našem mnenju je treba tudi prevajanje velikih del spraviti v neko organizacijo. To se doseže najlažje s tem, da gg. prevajalci v naših književnih listih objavijo dela, ki jih prevajajo. Tako se prepreči tovarišu neplodni trud, oziroma se doseže stik med dvema prevajalcema, ki se potem pismeno ali ustno dogovorita. G. Vladimir Levstik je poleg romana „Zločin in kazen“ prevel tudi že roman „Ponižani in razžaljeni“ ter ga je namenil „Slovenski Matici“. Andreja Gabrščka tiskarni v Gorici pa je neki literat že lani prodal Tolstega roman „Vojna in mir“ ter „Ana Karenino“ in Gorkega roman „Foma Gordjejev“. Teh treh romanov ne kaže torej prevajati več, ker bi pač ne našli založnika. Kakor čujemo, prevaja g. Glonar na Dunaju roman Gončarova „Oblovov“, „Matica Slovenska“ ima v prevodu g. prof. Peruška Petrovič-Njegušev „Gorski venec“, Ševčenkov zbornik „Kobzar“ (lirske in epske pesmi) v prevodu g. Josipa Abrama v Novakih pri Cerknem na Goriškem in Funtkov prevod Goethejevega „Fausta“ (I.). „Slovenska Matica“ je torej s prevodi vsaj za 5 let založena in pred pretekotom te dobe ne more izdati nobenega novega prevoda.

Gg. prevajalce opozarjamo na to dejstvo ter obenem izražamo željo da bi se dogovorno polotili tudi večjih prevodov iz češke (Jirásek: „Poslavlci“!), poljske (Mickiewicz, B. Prus: „Faraon“, Orzeszkova, Konopnicka!) in iz slovaške literature. Predno pa začno prevajati, naj si zagotovijo založnika ter naj poizvedo, ali ne dela na istem romanu ali epu že kak drug prevajalec! c. r.

Eliza Orzeszkova. Štiridesetletnico književne delavnosti poljske pisateljice Elize Orzeszkove bodo Poljaki na najslovesnejši način praznovali letos v jeseni. Pripravljalni odbor za to slavnost je sklenil nedavno, da nabere med poljskim narodom prispevke, s katerimi se ustanovi višje žensko učilišče z imenom E. Orzeszkove. Poleg tega se priredi v jeseni tri posebne razstave: ena izmed njih bo obsegala spominke poljskih genijev, t. j. predmete, ki so bili nekdanj last velikih poljskih pisateljev, pesnikov, umetnikov, učenjakov i. dr. in so z njih življenjem v zvezi. Na drugi razstavi bodo zbrane poljske zgodovinske slike, tretja razstava pa bo obsegala dela poljskega ženstva v njegovem zgodovinskem razvoju.

Ukrainische Rundschau (Vormals: Ruthenische Revue.) Monatsschrift. Herausgeber: Reichsratsabgeordnete Basil Ritter v. Jaworskyj. Redaktion: Wien. XVIII./2. Celoletno 6 K. Ta zbornik poroča o vsem javnem, političnem, socialnem in literarnem življenju ukrajinskih Slovanov ter zasluži vse naše zanimanje.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Moskovsko umetniško gledališče je gostovalo prošli mesec v Berolinu, kjer je uprizorilo Alekseja Tolstega žaloigro: „Car Feodor Ivanovič“, — Čehovi igri: „Stric Vanja“ in „Tri sestre“, Gorkega: „Na dnu“ in Ibsenovega: „Sovražnika svojega ljudstva“. Kritike niso mogle prehvaliti izbranih igralcev, njih dovršenega ensembla, a tudi minuciozne, umetniške režije in prekrasnih kostumov in dekoracij. O Veliki noči so došli ruski umetniki na Dunaj, kjer so v novem „meščanskem gledališču“ otvorili svoje gostovanje s „Carjem Feodorom“, kateremu sta sledili še igri „Stric Vanja“ in „Na dnu“. Dočim so v „Stricu Vanji“ zlasti razodeli svoje umetniške vrline in je igra „Na dnu“ vzbujala zanimanje v prvi vrsti v primerjavi s predstavami, katere so svoj čas podali tu gostujoči Berolinci in pozneje domači igralci jubilejnega gledališča, — je dosegla največji uspeh igra „Car Feodor Ivanovič“. Zanimala je že vsebina neznane igre, podajajoče odlomek iz ruske zgodovine, a nudila je tudi inscenacija krasne slike. V strogo zgodovinskem okvirju ruske carske palače smo občudovali prekrasne in bogate kostume, a slika pred katedralo v Kremli je podajala živahno in zanimivo podobo iz patrijarhalne dobe. V tej sliki je režija pokazala pač svojo dovršenost.

Od igralcev se je najbolj odlikoval g. Moskvina v ulogi slaboumnega carja, katerega je psihološko izvrstno pogodil, zlasti v svojih prehodih iz radosti v jezo, v svoji onemoglosti in dobrodušnosti. Vsaka kretnja, vsa mimika je bila karakteristična, in vendar povsem naravna in rekla, bi sama ob sebi umevna. G. Moskvina moramo brezdvomno šteti med največje in najslavnejše dramske umetnike. Vredno so mu sovrstvovali tovariši v večjih in manjih ulogah, vsak je bil na svojem mestu in vsak v svoji ulogi izborn. Omenil bi le g. Višnevskega, ki je veliko ulogo Borisa Godunova izvrstno pogodil. Tudi dunajska kritika je bila brez izjeme vsa oduševljena in je proslavljala slovanske umetnike kot dovršene igralce, ki imajo malo vrstnikov. Žal, da poset ni bil tak, kakoršnega so predstave zaslužile. Poleg najiz-

obraženejših dunajskih krogov, ki so iskali užitka v umetnosti, so prisostvovali predstavam skoraj izključno dunajski Slovani. Vendar so predstave povsem uspele ter so Rusi celo podaljšali prvotno namenjeni rok gostovanja za dva dneva.

Moskovsko umet. gledališče sta 1898. ustanovila igralec Stanislavski (Konšt. Serg. Aleksejev) in pesnik Vlad. Nemi- rovič-Dančenko. V kratkem si je gledališče, ki si je v prvi vrsti stavilo nalogo, da dovršeno uprizori ruske in inozemske moderne drame, a je gojilo tudi klasične igre Shakespearove, — priborilo obče priznanje in zaslužno slavo. Tu združeni izborni igralci so predvsem težili po umetniškem realizmu, naravnostjo in občutja polno inscenacijo ter so si s tem na Ruskem priborili enako veljavo za dramatsko umetnost, kakor svoj čas „Meiningovci“ za nemško. Umetnostim neugodne ruske razmere zadnjega časa so napotile to gledališče na gostovanja po velikih mestih zapadne Evrope — na čast slovanskemu imenu. Žal, da jih ni bilo niti v Zagreb niti v Ljubljano, kjer bi se bili učili od njih naši igralci, kritiki in naša publika. Pač pa so slavili v Pragi pravcat triumf!

X.

UMETNOST.

Slovenski umetniki v Londonu. Avstrijske razstave v Londonu se udeležijo tudi umetniki ter bodo imela svoje oddelke sledeča umetniška društva: „Secession“ (Dunaj), „Hagenbund“ (Dunaj), „Künstlergenossenschaft“ (Dunaj), „M a n e s“ (Praga), „K r a k o w“, „L o w“, Gradec, Solno- grad in „Sava“ (Ljubljana). V klubu „Sava“ so zastopani: Ivan Grohar (4 krajine), Rik. Jakopič (3 figur., 1 kraj.), M. Jama (4 kraj.), F. Vesel (4 fig., 1 kraj.), Žmitek P. (2 fig., 3 kraj.) in Fr. Berneker (2 skupini in 2 portretni glavi). V posebnem oddelku razstave za promet tujcev na Kranjskem pa imata še: Iv. Grohar 3 slike (Postojnska jama, Ljubljana in Triglav) in Fr. Berneker 2 figuri (Kranjec in Kranjica). Razstava se otvori prve dni maja meseca. Aranžma in tehnično vodstvo je imel v rokah g. dr. M. Fabiani, oddetek „Save“ pa je uredil g. R. Jakopič. O uspehu naših umetnikov bomo poročali prihodnjič.

Ivan Zajec, naš kipar, je razstavil v pariškem „Salonu“ svoj relief „Kozakove sanje“. Reprodukcijske slike tega reliefa je prinesel „Slovan“ v svojem „Prešernovem zvezku“ 1. 1905.

II. jugoslovanske umetniške razstave v Sofiji v drugi polovici meseca avgusta se vdeležijo klub „Sava“ in društvo „Vesna“. Hkrati se bo vršil v Sofiji kongres jugoslovanskih književnikov in časnikarjev. Vožnjo po Srbiji in Bolgariji ter stanovanje v Sofiji dobe umetniki, književniki in časnikarji brezplačno. Priglasila

za vdeležbo sprejema društvo slovenskih časnikarjev in književnikov v Ljubljani.

Bolgarsko umetniško društvo „Sočasna umetnost“. L. 1903. se je v Sofiji osnovalo bolgarsko umetniško društvo „Sočasna umetnost“, ki deluje izredno marljivo in uspešno. Udeležilo se je I. jugoslovanske razstave v Belemgradu leta 1904., svetovne razstave v St. Louisu in v Liježu leta 1904., priredilo je razstavo slikarskih del Nikole Mihajlova in gospe L. Naumove l. 1905 ter razstavo slik in risb Al. Božinova in P. Morozova l. 1906. Za razstavo poslednjih dveh umetnikov je bilo v Sofiji toliko zanimanje, da so bile malone vse slike prodane. Bolgari podpirajo torej svoje umetnike drugače, kakor Slovenci, ki niso na II. slovenski umetniški razstavi v Ljubljani kupili niti enega delca! 27letni slikar Božinov je na Bolgarskem izredno popularen; odlikuje se osobito s smelim in duhovitim karikiranjem in simboliziranjem. Božinove karikature so politične, socialne in portretne. Karakteristika in psihološki izraz sta na njih velika. Njegove simboleske slike „Cinizem“, „Glad“, „Smrt“, „Salome“ in „Zloba“ so izvrstno risane in psihološko globoke. Božinov pa slika tudi pejsaže, krajine in portrete ter je spreten, duhovit umetnik risar, akvarelist in pastelist. Ker riše za humoristični list „Blgaran“, je dobro znan po vsem slovanskem jugu. — Morozov je portretist in krajinar fantastičnega, romantičnega pravca. Bolgari, ki v Belemgradu niso igrali kot umetniki prve uloge, v zadnjih dveh letih izredno naglo napredujejo. Na II. jugoslovanski razstavi meseca avgusta t. l. v Sofiji bodo torej tekmovanje z njimi pač izdatno otežkočeno!

NAŠE SLIKE.

Anton Aškerc. Fotografija. (Umetniška priloga). K 50. rojstnemu dnevu našega pesnika prvaka prinašamo prvo njegovo sliko, ki jo dobi javnost, ter obenem njegov avto- gram. Mnogobrojni Aškercem čestilcem in prijateljem s to sliko gotovo prav posebno ustrežamo. — **Smitzberger J.: Gostje s planine.** (Umetniška priloga). — **E. Arndt-Čeplin: Turška kula.** Risba s tušem. Kule so obrambni stolpi, ki jih ima skoraj vsako turško selo. — **Zamorka.** Temnopolta krasotica afričanska! — **Kranjske avbe.** — **Kranjske zavi- jače in pas.** — **Kranjski peči.** — **Srajčnik.** — **Mali kruhki.** — **Zaobljubljena podoba.** — **Majolike** — **Kmetska soba v Strahlohem gradu.** Nekaj takih slik s polja naše folklorne še prinesemo. — **E. Arndt-Čeplin: Z mohamedanskega po- kopališča.** Sredi košatega vrta pod cvetočim drevjem spita Turek in njegova žena. Nagrobni kamen Turka ima na vrhu obliko turbana, kamen žene pa je skromen in brez okraska. — **Koča na Okrešlju.** Izhodišče na različne ture po Savin- skih planinah na Štajerskem.

„Žensky Obzor.“

Revue českých žen. Vychází
desetkrát ročně. Roční před-
platné K 4. Jednotlivá čísla
40 h. Redakce a administrace
Pracha, III., Thunovska ul. 20.

Glas

Matice Hrvatske.

Izlazi dva puta na mjesec.
Cijena mu je za članove
„Matice Hrvatske“ 3 K, za
nečlanove 4 K. Naročnina
se pošilja ali poverjenikom
ali upravništvu „Matice
Hrvatske v Zagrebu.

Josipina Schumi

tovarna sladčic in kanditov
v Ljubljani.

Vsakovrstne času primerne pred-
mete, kakor:

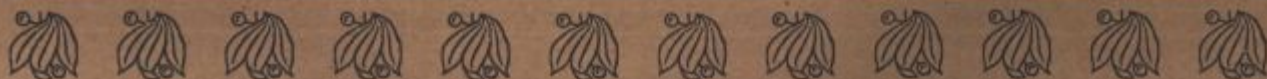
čokolado,

Vse v izborni kakovosti ter po
kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Priporočam p. n. čast. gosp. trgovcem
in slav. občinstvu svojo največjo, naj-
cenejo zbirko sladčičarskih izdelkov.

fine bonbone,
pecivo itd.

DRAGOTIN HRIBAR

LJUBLJANA.

Tiskarna

Založna knjigarna
Knjigoveznica

Trgovina s papirjem
pisalnim in risalnim orodjem ter
glasbenimi potrebščinami.

Sklad šolskih knjig in molitvenikov na debelo in drobno.
Zaloga poslovnih knjig in tiskovin.

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR v Ljubljani.

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje izdelke, kakor: nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja oblačila, telovnike za gospode in lovske telovnike itd. — Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporočam v nakupovanje omenjenih predmetov
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K. Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno. Za Nemčijo 13 K 50 h, za druge države 15 K. — **Cena inseratom:** Dvostopna ————— petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po dogovoru. —————

Lastnina in tisk D. Hribarja v Ljubljani. — Odgovorni urednik Fran Govékar v Ljubljani.